

SUNUŞ

EngelSİZsiniz;

3 Aralık Dünya Engelliler günü yine aynı sorunlar ile girdi.

Engelli bireyler başta olmak üzere, herkes için erişilebilir mekanlar ülkemiz için bir hayal gibi görünse de, bu konuda çözüme ulaşmak için hayal etmek ve yola çıkmak gerekir. Ülkemizde yaklaşık 8,5 milyon engellinin olduğu bilinmekle birlikte, bu kadar çok insanın neden sosyal yaşamda var olmadığı ile alakalı hep söylenegelen cümleler vardır. Şu sebepler öne çıkıyor: toplumsal yapı (toplumdan dışlanma), mimari engeller, eğitim ve işsizliktir.

Engellilerin %90'nın eğitimsiz olması Devletin sosyal devlet olgusundan uzak olduğunu gösterir. Ayrıca yeterli kadar okul ve eğitmenin tahsis edilmediği ve diğer okullarda hem fiziki hem de sosyal dışlanmayla karşı karşıya gelmeleri önemli bir etkidir.

Engellilerde işsizlik oranı %90'lara ulaşmışken Kamu ve özel sektörde engelli kontenjanı olmasına rağmen alınmama sebepleri engelliye bakış açısından kaynaklanıyor.

Mimari engellerin varlığı konusu sadece tek merkezli çözülecek bir konu değildir. Yerel yönetimler, mimarlar, Engelliler, endüstriyel tasarımcılar, mühendisler, şehir planlamacılar, hukukçular vb. pek çok disiplinden grubun bir araya gelerek, doğru çözümler için doğru tespitleri yapması ile çözüme ulaşmak mümkün olabilecektir.

Engellilik bir alın yazısı değildir. Toplumsal koşulları kötülüğü engelliliğe davetiye çıkarıyor. Yeterli sağlık hizmetlerinden faydalanmayan ve iyi beslenmeyen bir bireyin engelli olma oranı artar. İş kazaları, trafik, savaş ve kara mayınlar engelliliği artıran sebeplerdir. O yüzden çözümde toplumsal siyasette yatmaktadır.

Son söz

Bir gün Değil Her gün Hatırlayalım

Saygılarımla...

Necati PİRİNÇÇİOĞLU

Şube Başkanı

ŞUBE YÖNETİM KURULU

BAŞKAN	NECATİ PİRİNÇÇİOĞLU
BAŞKAN YRD.	ELİF GÜVEN
SEKRETER ÜYE	YAVUZ ZİYA ZEYTİNOĞLU
SAYMAN ÜYE	ZEKİ TAPANCI
ÜYE	FATMA DEMET AYKAL
ÜYE	DENİZ BORA KARATAŞ
ÜYE	HAMDULLAH KAYA

DENETLEME KURULU

MEHMET ÖZEL
ŞEFİKA ERGİN
GÜLBAHAR ÖZAYDOĞDU

UZLAŞTIRMA KURULU

ZÜLKÜF GÜNELİ
ÖMER ŞEŞEOĞULLARI
EMİNE EKİNCİ DAĞTEKİN

MERKEZ DELEGELERİ

KAMURAN SAMİ	SEDAT KARAKAŞ
HASAN SARIGÖL	RAMAZAN KARAAŞIN
NİHAT ÇEN	İLHAN KARAAŞ
GELAVUJ AKKOÇ	HAYRETTİN ÇAYMAZ
GÜLAY ÇETİN TAYFUN	MURAT ALÖKMEN
DENİZ BORA KARATAŞ	SELMA AKKURT

BATMAN TEMSİLCİLİĞİ YÖNETİM KURULU

BAŞKAN	Mehmet EKİNCİ
SEKRETER ÜYE	Mehmet DOĞU
SAYMAN ÜYE	Zahit ANAÇ
ÜYE	Leyla ODUNCU GÖLGE
ÜYE	Cihan AYIL

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Meydan Mah. Atatürk Bulvarı Petrol İşhanı Kat:8
No:7/20 BATMAN
Tel : 0 488 213 36 37 Faks: 0 488 213 90 86

MARDİN TEMSİLCİLİĞİ YÖNETİM KURULU

BAŞKAN	Mehmet Ata İLETMİŞ
SEKRETER ÜYE	Malik ÖZKAN
SAYMAN ÜYE	Abbas BAHADUR
ÜYE	Süheyla SİME OZANSOY
ÜYE	Abdurrezak IRMAK

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Ravza Cad.Yaykent Sitesi D Blok No:1 Yenişehir/MARDİN
Tel: 0482 213 26 02 Faks: 0482 213 26 02
e-posta:mimoda-47@hotmail.com

TMMOB MİMARLAR ODASI DİYARBAKIR ŞUBESİ ŞIRNAK ODA TEMSİLCİSİ

ODA TEMSİLCİSİ SERHAT ÖZALP

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Kale Mah. Belediye Cad. Özalp Pasajı No:41
ŞIRNAK Gsm: 0542 760 48 37

Yayınlayan
TMMOB Mimarlar Odası Diyarbakır Şubesi

Sahibi
Necati Pirinçcioğlu

Sorumlu Yayın Müdürü
Yavuz Ziya Zeytinoğlu

Yayın Koordinatörü
F. Demet Aykal

Yayın Ekibi
F. Demet Aykal
Aysel Yılmaz
D. Türkan Kejanlı
Önder Tetik
Merthan Anık
Gülbahar Özaydoğdu
Çilem Bağ
Hamdullah Kaya
Abdullah Altuntaş
Mehmet Cebe
Yavuz Ziya Zeytinoğlu

TMMOB MİMARLAR ODASI DİYARBAKIR ŞUBESİ

Ekinciler Cad. Kalender Plaza Kat:6 No:10

Ofis / Diyarbakır

Tel : 0-412-223 25 42 – 223 36 57

Faks: 0-412-223 25 42 – 223 36 57

diyarbakir@mimarlarodasi.org.tr

Bültenimizdeki makale ve röportajlarda

geçen görüş ve eleştiriler

beyanı veren kişilere ve yazarlara aittir.

Üç ayda bir yayınlanır, ücretsiz dağıtılır.

1000 adet basılmıştır.

İÇİNDEKİLER

Fotoğraf Fırat AYGÜN

4 - Odadan Haberler

32 - ALLIANOI

6 - Mimarlıkta Haksız Rekabet
Mimar Deniz Bora Karataş

36 - MUNZUR

8 - Genel Kullanım Alanlarında
Mimari Boyutta Erişebilirlik
Yrd. Doç. Dr. F. Demet Aykal

44 - 4 Aralık 2010 Engelliler Günü Çalıştayı
Öğrenci Çalışmaları

16 - Bir Engelli ve Mimar Gözüyle...
Mimar - Hayrettin Caymaz

50 - Kentimizden Haberler - Diyarbakır İç Kale Projesi
Arkeolog Nevin SOYUKAYA / Müze Müdürü,

18 - Tarihi Diyarbakır Köprüleri
Yrd. Doç. Dr. F. Meral Halifeoğlu,
Yrd. Doç. Dr. Neslihan Dalkılıç

58 - Kültürel Miras - Meryem ana Kilisesi

27 - Diyarbakır Evlerinde Su Öğesi
Yrd. Doç. Dr. Mine Baran
Öğr. Gör. Aysel Yılmaz

72 - Mimo Genç

Odadan Haberler

4 Aralık 2010 "Mimarlık- Erişebilirlik ve Farkındalık" Mimarlar Odası Diyarbakır Şubesi olarak Engelliler Haftası nedeniyle 4 Aralık 2010 tarihinde 'Mimarlık- Erişebilirlik ve Farkındalık' konulu Workshop etkinliği düzenlendi. Etkinlikte Yük. Mimar Cengiz BEKTAŞ'ın "Herkes İçin Kent" konulu sunumu büyük ilgi gördü. Dicle Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mi-

marlık Bölümü ve Mardin Artuklu Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü öğrencileri farklı yapı gruplarında konuyla ilgili değerlendirmeler yaptı ve poster olarak sundu. Sunumlar jüri tarafından değerlendirildi. Seçilen farklı konular içinde dört birinci Mimarlar Odası Diyarbakır Şubesi tarafından ödüllendirildi.

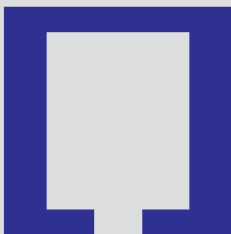

42. Dönem Danışma Kurulu Bursa'da gerçekleşti. Toplantıya şube yönetim kurulumuz çoğunluklu katılım sağladı.

16-18 Aralık 2010 Kent Kültür ve Demokrasi Forumu Antakya'da yapıldı.

Yaşanan küresel çok yönlü krizin mekânsal bağlamına ilişkin, kent ve toplum örgütlenmeleri, kültür, bilim ve sanat insanları ile birlikte ortak bir değerlendirme ortamı sağlanması amacıyla, Mimarlar Oadsı genel merkezi tarafından düzenlenen "Kent Kültür ve Demokrasi Forumu" 16-18 Aralık 2010 tarihleri arasında Hatay'da gerçekleştirildi. Ülkemizde kentleşme ve mimarlık süreçlerini altüst eden ve toplumu derin bir kaosa sürükleyen günümüz koşullarında, Türkiye Mimarlık Politikası'nın, kültür politikalarının ve demokratik geleneklerin oluşturulması konuları tartışıldı.

Yaka İğnesi ve Kolye Ucunu Şubemizden Alabilirsiniz...

Üyelerimizin yoğun talebi üzerine megaron formundaki yaka iğnesi ve kolye ucu Şubemizde satışa sunulmuştur. Altın ve Gümüş olarak bulunmaktadır.

Mimarlıkta Haksız Rekabet

Mimar Deniz Bora Karataş

Kasım ayında Bursa'da düzenlenen danışma kurulu toplantısının ana gündemi mimarlıkta haksız rekabetti. Bu konu her ne kadar meslek odası kurulduğundan beri gündemi meşgul etse de bugüne kadar anlamlı bir çözüm bulunamamıştır.

Ülkemizde haksız rekabetin sadece meslek ortamımızda olmadığını, eğitimden sağlığa hayatın her alanında yaşandığının ve bunun aslında bir sistem ve etik sorunu olduğunun da altını çizmek gerekir.

Meslek alanımızdaki bu sistemsel bozukluğun ana sebepleri yoksulluk, emeğe ve mesleğe verilen değerlerin düşüklüğü, mimarlık hizmetinin giderek çizimcilik boyutuna indirgenmesi, yetersiz kadrolar ve yetersiz altyapı ile kurulan mimarlık bölümleri ve bunun sonucunda niteliksiz mezunların verilmesi ve en önemlisi sağlıksız kentleşme ortamıdır. Böyle bir ortamda imzacılık ve niteliksiz hizmetin alıp başını gitmesi ve hatta

sahte diplomaların ortaya çıkmasını da doğal karşılamak gerekir. Sahte diplomalar konusunda asıl şaşırtıcı olan durumsa sahte diplomalarla çalışan kişilerin bunca zaman hizmet vermesi hazırladıkları projelerin kurumlar tarafından onay görmesi ve gerçek diplomalı olanlarla çok da farklı olmamasıdır bu durum bile mimarlık mesleğinin hangi boyuta indirildiğinin göstergesi olmuştur.

Haksız rekabetin önlenmesine ilişkin tüm şubeler birtakım önlemler alınması yönünde fikir bildirmişlerdir ancak bu fikirler genelde fatura denetimi, maliye denetimi, m² kotası, çalışan sayısı, büro düzeni gibi polisiye tedbirlerden öteye gitmemiştir.

Bu kadar zamandır yapılan tartışmalar ışığında mimarlık mesleğini daha iyi bir konuma getirebilmek için bizimde önerebileceğimiz bazı noktalar ise şöyle özetlenebilir

-Altyapı ve kadroları olmadan açılan mimarlık bölümlerinin bir düzene getirilmesi nitelikli mezunların yetişeceği ortamın zorlanması.

-Meslek etiği kavramının meslek sahiplerine benimsetilmesi.

-Yapı üretim sürecinde mimarlık hizmetinin niteliğinin arttırılabilmesi ve nitelikli mimarlık hizmetinin öneminin topluma ve ilgili idarelere be-

nimsetilmesi için gerekli çalışmaların yapılması, iletişim araçlarının bu konuda yeterince kullanılması.

-Sürekli şikayet konusu olan asgari ücret tarifesinin gerçekçi ve günümüze uygun olarak belirlenmesi ve mantığının kavranması.

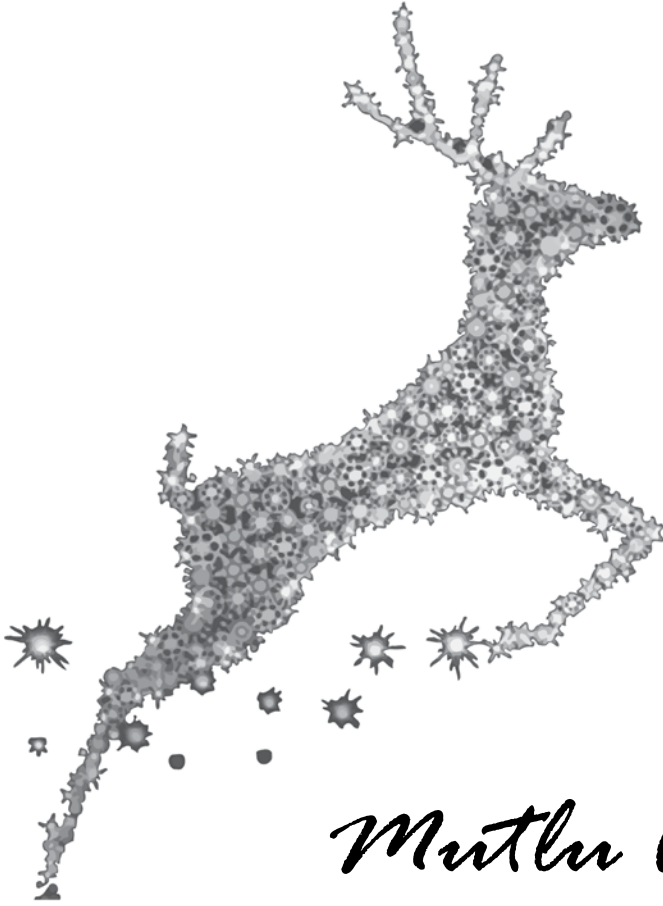
-Mesleki suçların karşılıklarının ciddi tanımlarla belirlenmesi ve suç işleyen yanına kalmaması için gerekli yasal yaptırımların uygulanmasının önünün açılması.

-Mimarlık hizmetinin açıkça tanımlanması, yorumlara yer vermeyecek şekilde nitelikli hizmetin tanımlanması yönetmeliklerin net ifadelerle günümüz gerçeklerine uygun şekilde hazırlanması ve bunların sağlanması için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması.

Sonuç olarak mesleğimizi tüm bu olumsuz şartlarda yürütmeye mecbur kalmamıza rağmen mimarlık mesleğinin hak ettiği yere gelebilmesi için kesintisiz mücadele edilmesi gerekmektedir bu mücadelenin başarısı ise meslektaşların doğru temelde dayanışması ile mümkün olacaktır.

MİMARLAR ODASI

*Mutlu bir yıl
geçirmenizi diliyoruz.
İyi seneler.....*

Genel Kullanım Alanlarında Mimari Boyutta Erişebilirlik

Yrd. Doç. Dr. F. Demet Aykal

1. GİRİŞ

Mimari düzenlemeler, sosyal, ekonomik ve kültürel faaliyetlerin gerçekleştirilmesi amacıyla üretilmiş olan çevrelerdir. Bu çevreler genel olarak kolay erişilebilen alanlar olarak düşünülse de, bu her kullanıcı için aynı olmamaktadır. Kullanıcıların gruplandırılması, Dünya Sağlık Örgütü' nün yayınladığı genelgede, hastalık sonuçlarına dayanan ve sağlık yönlerine ağırlık veren tanımlama ve sınıfla-

ma ile üç ayrı kategoride toplanmıştır. Bunlar, yetersizlik, özürlülük ve engelliktir (Anonim, 1999).

Yetersizlik sağlık bakımından psikolojik, fizyolojik ve anatomik yapı ve fonksiyonlardaki eksikliği (impairment); özürlülük, bir hareketi normal tarzda veya normal kabul edilen sınırlar içinde gerçekleştirmedeki kısıtlılık (disability); engellilik ise, bir yetersizlik veya özür nedeni ile yaşa, cinsiyete, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak kişiden beklenen rollerin kısıtlanması veya yerine getirilememesi olarak tanımlanmıştır.

Dünya Sağlık Örgütü' nün yapmış olduğu istatistiklere göre, gelişmekte olan ülkelerin nüfusunun %12' si özel gereksinimi olan bireyler olarak kabul edilmektedir. Özel gereksinim doğuştan olabileceği gibi doğal afetler, trafik kazaları, yaşlılık, savaşlar gibi nedenlere

bağlı olarak meydana gelebilmektedir (Anonim, 1995).

Bir toplumda bedensel durum açısından engelli diye nitelenen bireyler arasında da farklılıklar vardır. Bunlar ortopedik engelliler, görme engelliler, işitme ve konuşma engelliler, zihinsel engelliler gibi alt gruplara ayrılmaktadır. Çalışma kapsamında, mimaride erişebilirlik daha çok bedensel engelliler ölçeğinde ele alınmıştır.

2. MİMARİ ÇEVRE GRUPLAMASI

İnsanların geçici veya kalıcı bir engelden dolayı sosyal ilişki veya birbirleriyle etkileşimden mahrum bırakılması yanlış bir yaklaşımdır. Herkes yaşamak, çalışmak ve eğlenmek hakkına sahiptir. Bunu sağlamak için iyi bir sosyal ve ekonomik yapılanma ile erişilebilir ve kullanılabilir bir çevre oldukça önemlidir.

Erişebilirlik, vücut ölçüleri ve insanların fiziksel olanakları ile belirlenmektedir. Ancak bu ölçüler ortalama olup, istisnai durumlar da görülmektedir. Dolayısıyla mimari çevre olarak tanımladığımız çevrede, herkesin istediğini olabildiğince özgür ve eşit bir şekilde yapabilmesi sağlanmalıdır. Bu amaçla öncelikle tasarlanan ve kullanılan

mimari çevrenin gruplanması gerekmektedir. Mimari çevre ise aşağıdaki gibi gruplanmaktadır;

- a- Dış dünya (otoparklar, kaldırımlar, yaya yolları gibi)
- b- Binalar (ticaret ve kamu yapıları)
- c- Konutlardır (Alyward ,1962).

3. MİMARİ ÇEVREDE ERİŞEBİLİRLİK SORUNLARI

Mimari çevrede erişebilirliği ve kullanılabilirliği hissetmek için gruplanan yapı türlerinde engelli kullanıcı sorunlarının incelenmesi gerekmektedir. Evinden çıkan engelli kişinin bir toplu taşıma aracına binmek istediğini varsayalım; durağa ulaştığında, otobüs, tramvay ya da benzeri bir toplu taşıma aracının ha-

reket saatlerini görmek isteyecektir. Ancak bunu başarabilmesi hayli güçtür. Çünkü görme engelli yazıları okuyamayacaktır. Ortopedik engelli tekerlekli sandalye kullanıcısı olabilir ve hareket saatleri çizelgesine ulaşması mümkün olmayacaktır.

Bir diğer sorun, toplu taşıma ara-

cının kullanılmasıdır. Kollarını ya da bacaklarını tam kullanamayan engelli kişilerin araca ait basamakları çıkabilmesi mümkün değildir. Bu durum engelli kişilerin karşısına bir sorun olarak çıkmaktadır (Şekil 1,2).

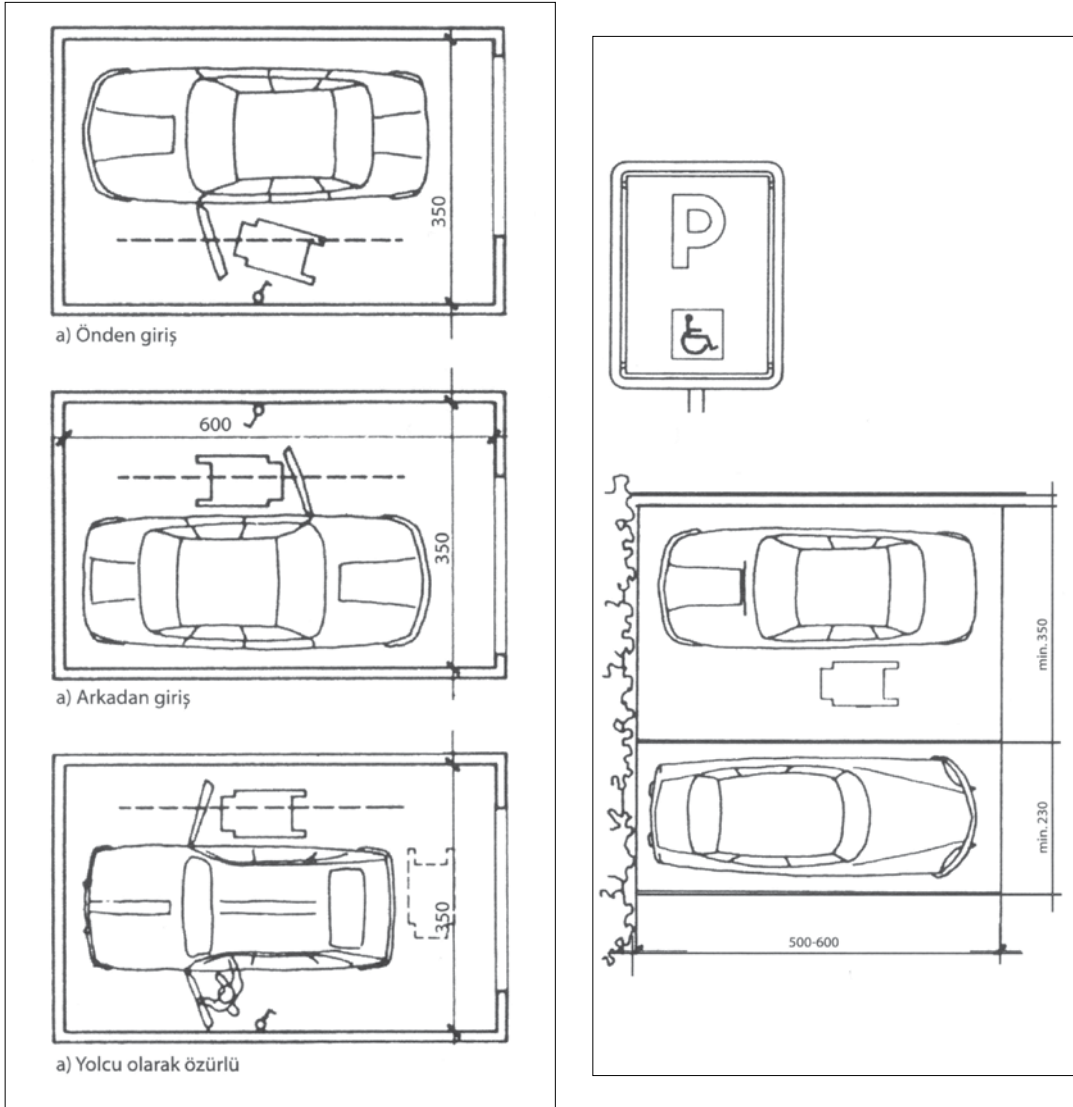

Şekil 1. Toplum Taşıma Araçlarına Biniş
(www.depsan.com.tr)

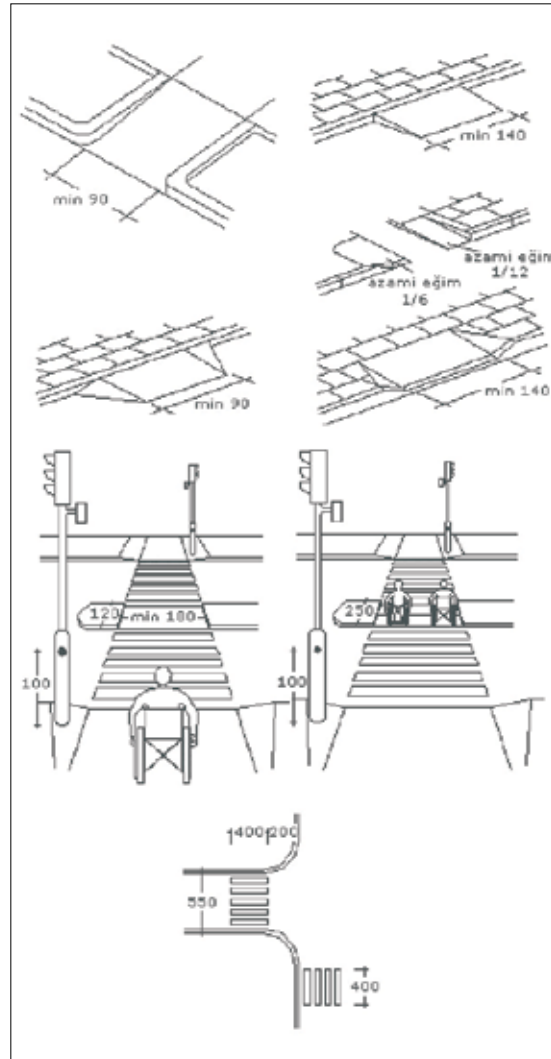
Şekil 2. Merdiven Asansör Sistemi
(www.depsan.com.tr)

Bedenssel engelliler kimi zaman bir engelli aracı kullanma şansına sahiptirler. Ancak sorun yine çözülmemiştir. Çünkü özel park alanları yapının tasarım aşamasında düşünülmemiştir. Engelli kişi ister tekerlekli sandalye, isterse de kol-tuk değnekleri kullansın, aracına inip binerken daha fazla alana gereksinim duymaktadır (Şekil 3).

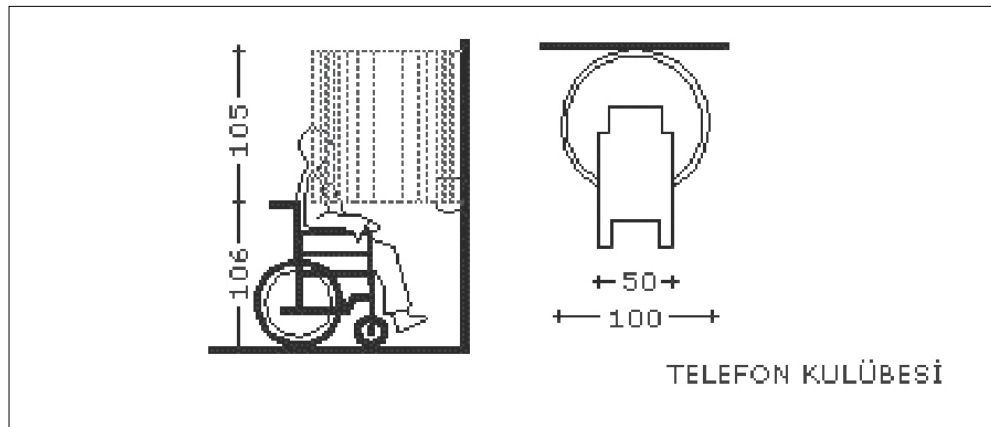
Şekil 3. Otopark Çözümleri (Bektaş, 2009)

Yine yaya olarak dolaşımlarda dar yüksek kaldırımlar, aşırı derece yumuşak ve kaygan zeminler engelliler için oldukça riskli kullanım alanları olmaktadır. Kentlerde yaya dolaşımını kısıtlayan, taşıtlara öncelik tanıyan, taşıt trafiğini hızlandırmayı amaçlayan uygulamalar öncelikli olmakta, ışıklı yaya geçitleri kaldırılarak üst geçitlere ağırlık verilmektedir. Ancak üst geçitlerde de engellilerin kullanımı göz ardı edilmiştir (Şekil 4).

Şekil 4. Yaya Geçidi ve Kaldırım Çözümleri (www.mimarlikhizmetleri.org)

Engellilerin kullanımına uygun olmayan telefon kulübe ve kabinleri çevre düzenlemede bir diğer önemli konudur (Şekil 5).

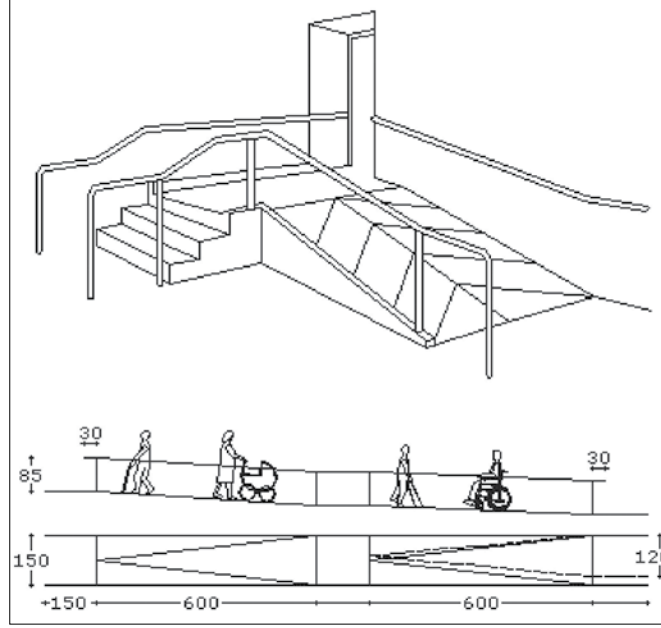

Şekil 5. Telefon Kulübesi Çözümleri (www.mimarlikhizmetleri.org)

Engelli kullanıcı ister çocuk olsun, isterse yetişkin park alanlarını kullanmada da önemli sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu alanlara ya ulaşamamakta, ya da oyun alanındaki oyuncakları kullanamamaktadır. Engelli kullanıcı artık dış çev-

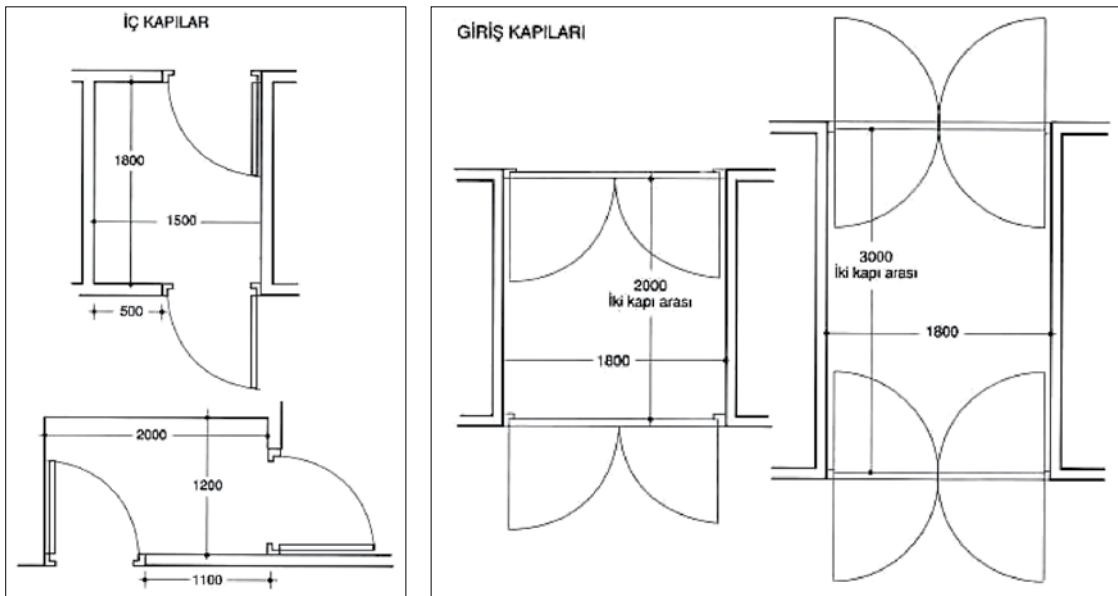
re ile ilgili bir takım engelleri aşım ulaşmak istediği yapıya gelmiştir. Ancak yapının girişinde önemli bir engelle karşılaşmaktadır. Yapılar genellikle zemin kotundan birkaç basamak yükseltilmiştir. Bu basamaklı sistem özürülü insan için ciddi

bir sorundur. Çünkü onun kullanabileceği bir rampa düşünülmemiş, eğer düşünülmüşse de, ya uygun eğimde değildir, ya da önüne bile rek veya bilmeyerek kullanımı engelleyecek bir eleman konulmuştur (Şekil 6).

Şekil 6. Merdiven ve Rampa Çözümleri (www.mimarlikhizmetleri.org)

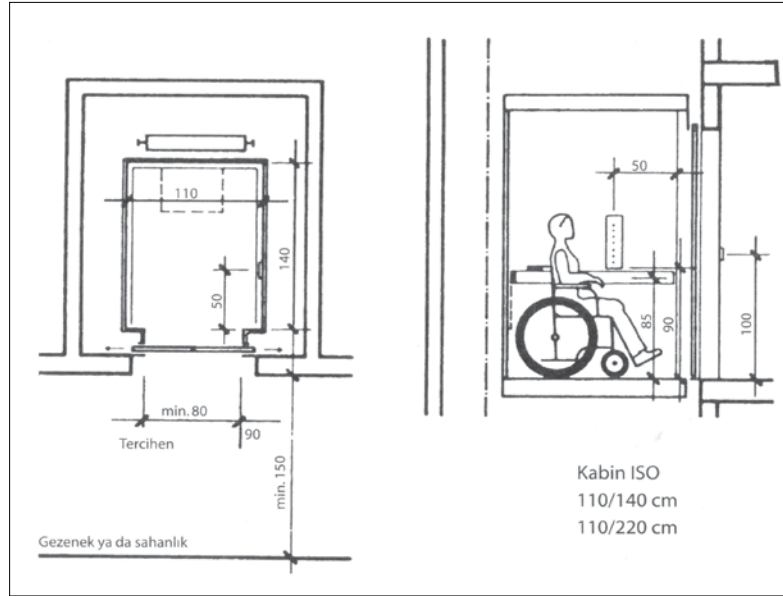
Yapının içine girildiğinde, yapı içindeki dar koridor ve kapı sistemleri, onları açıp kapatabilmek için gereken alanların yetersizliği bir başka sorun olarak ortaya çıkmaktadır (Şekil 7).

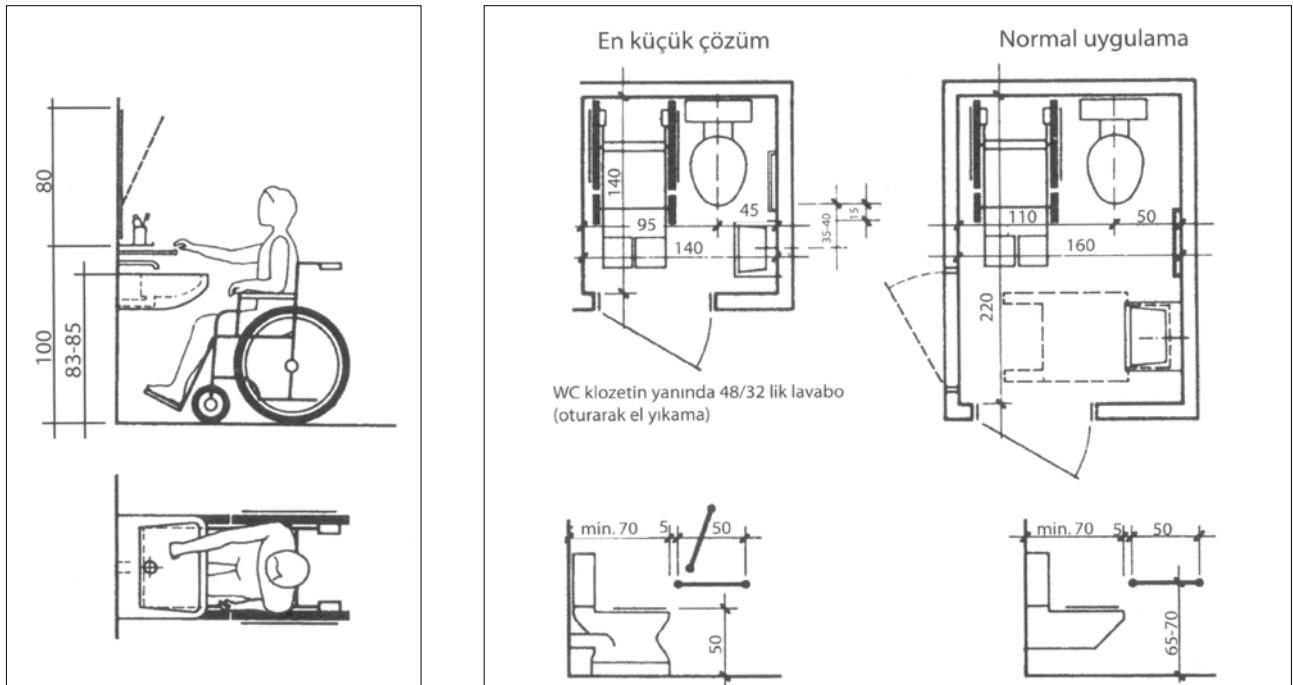
Şekil 7. İç ve Dış Kapılar (www.mimarlikhizmetleri.org)

Tüm bunlara ek olarak yapı için- deki seviye farklılıkları, asansör ol- maması ya da yeterli boyut ve kullanım alanının tasarımında ol- maması, tuvalet ve lavabo siste- minin düşünülmemiş olması, bina içinin iyi aydınlatılmaması, gürültü- lü mekânlar, diğer sorunları oluş- turmaktadır (Şekil 8,9).

Şekil 8. Asansör Çözümleri (Bektaş, 2009)

Şekil 9. Islak Hacim Çözümleri (Bektaş, 2009)

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Engelli insanların kentsel yaşama katılım anlamındaki gelişimi, engelli olmayanlarla biçimde ve derecede aynı olmamakla birlikte, özde benzerdir. Bu nedenle engelli insanları toplumun ayrı bir kesimi olarak değil, iki kesimi bir bütün olarak düşünerek tasarımda buna yönelik fiziksel çevreler oluşturmak gerekmektedir.

Ancak sorunlara çözümler aranırken dikkat edilmesi gereken en önemli noktalardan biri, kullanımda bağımsızlık ve eşitlik ilkelerinin bulunmasıdır. Bağımsızlık, kimse-nin kimseye gereksinimi olmadan dolaşabilmesi, toplu taşıma araçlarına binip inebilmesi, yapı içinde katlara rahat ulaşabilmesi, kapıları açıp kapatılabilmesi, ıslak hacimleri rahat kullanabilmesidir.

Yine kullanıcılar arasındaki farklı kullanımlar da dikkate alınmalıdır. Bu ölçülmesi zor bir kavramdır. Ancak tekerlekli sandalyedeki bir insanın yapıya girerken gereksinim duyduğu rampa, kol genişliği gibi özellikler herkes tarafından kullanılacak şekilde tasarlanmalıdır. Eşitlik ilkesi, yapıda bu tür kullanımlara dikkat edilmesini gerektirir (Atasoy,

1973).

Ülkemizde yapıli çevrede yürü-yerek, tekerlekli sandalye, toplu taşıma aracı, hatta özel taşıma olanakları ile erişilebilirlik, gerek fiziksel, gerekse idari kısıtlamalarla engellenmektedir.

Engellilere yönelik olarak yapılan düzenlemeler, yeni yapılacak kamu binalarının iç mekanlarında aranılacak kolaylıklar (rampalar, tuvaletler vb.), kamusal kullanımlarda özel otopark kullanım alanları ayrılması, bazı konut projeleri ve kamu toplu taşımacılığında sağlanan birkaç rahatlatıcı önlemlerle sınırlıdır. Ayrıca 572 sayılı kanun hükmünde kararname gereği Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından imar mevzuatı kapsamındaki bazı yönetmeliklerdeki fiziksel çevrenin engelliler için erişilebilir ve yaşanabilir kılınması için gerekli görülen düzenlemeler yapılmış ve onaylanmıştır. Bunlar çoğunlukla birbirinden kopuk uygulamalar olarak kalmıştır.

Toplumun engellileri acınacak, yardım edilecek kişiler olarak değil; hakları olan, güçleri, yetenekleri ve bilgileriyle toplumun diğer bireylerinden farklı olmayan kişi-

ler olarak görmesi gerekmektedir. Yani toplumun bilincinin artırılması ilk koşul olmalıdır.

Daha sonra kent ölçeğinde ve mimari boyutta fiziki çevre oluşturma çalışmaları iki farklı aşamada ele alınmalıdır. Bunlar;

- Yeniden düzenleme
- Yeni tasarım üretilmesidir.

Ancak bu aşamalar gerçekleştirilmesi için ise,

- Yapılı çevre üretiminde sorumlu olanlara yasal yaptırımlar getirilmeli,

- Valiliklerde ve belediyelerde bu kişilere ait koordinasyon birimlerinin kurulmalı,

- Kamu kurum ve özel sektör iş yerlerinde çalıştırılan engelli kişinin üretime aktif bir şekilde katılımını sağlayabilmek amacıyla gerekli ekipman ve mekan düzenlemeleri yapılmalıdır.

Bu öneriler ışığında engellerin kaldırılmasıyla, engellilerin yaşama sağlıklı, kaliteli ve bütünleşecek şekilde katılımı ve ulaşılabilir-kullanılabilir çevrelerin üretilmesi mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

Anonim (1995), 4.Ulaşılabilirlik İçin Avrupa El Kitabı, Türkiye Sakatlar Konfederasyonu Yayınları, Ankara s.44-62

Anonim (1999),I. Özürlüler Şurası, Çağdaş Toplum ve Özürlüler komisyon raporları genel kurul görüşmeleri, 29 Kasım-02 Aralık 1999, Haccettepe - Ankara, s. 74,637,638.

Alyward, G.M. (1962), "Towards A Theory For Describing And Designing Adapality in Built Environment " Transactions of Bartlett Society, vol:7, Londra

Atasoy, A.(1973), Değişen İhtiyaçlar Karşısında Konut Tasarlanmasının Mevcut Konutların Değerlendirilmesi Yolu İle Geliştirilmesi, İ.T.Ü. Yayını, İstanbul.

Bektaş, C. (2009), Herkes İçin Kent, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yayını.

www.depsan .com.tr 17.12.2010

www. mimarlikhizmetleri.org 17.12.2010

Lineadecor'dan estetik ve fonksiyonel çözümler

lineadecor®

DİYARBAKIR YETKİLİ SATICISI

BOZKAR

Mimarlık Müh. İnş. San. Tic. Ltd. Şti.

Urfa Yolu Üzeri Hal Kavşağı

Ercan 1 Apt. A Blok No:167 **Bağlar**

Tel : (0412) 251 10 95

Faks : (0412) 251 10 96

bozkar@lineadecor.com.tr

www.lineadecor.com.tr

Bir Engelli ve Mimar Gözüyle...

Mimar - Hayrettin Caymaz

Ülkemizde 9 Milyon'a yakın engelli çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalıyor. Yerel ve merkezi yönetimler engellilerin serzenişlerini izlemekle yetinmiyorlar. İmar mevzuatımızda engelliler için gerekli düzenlemeler ve uygulamalar yeterli olmamakla beraber bunların uygulanması konusunda da gerekli denetim mekanizmaları kurulmuş değil. Oysa ki kent planlamasında bırakın insanları, tüm canlıların ihtiyaçları doğrultusunda mekanlar oluşturmak öncelikli bir haktır. Bu noktada engellilerin

yapılı çevrede karşılaştıkları problemleri belirtmek gerekiyor.

- Olması gerekenden çok dar, yüksek ve rampasız kaldırımlar;
- Bozuk yüzeyli yaya yolları;
- Uygun geçiş genişliğini kapatacak biçimde yerleştirilmiş şehir mobilyaları (banklar, aydınlatma direkleri, posta ve çöp kutuları, telefon kulübeleri gibi);
- Taşıtların yaya kaldırımına park etmelerini önleyebilmek adına yapılan koruyucu engeller, (mantarlar, zincirli demirler gibi);
- Yaya yollarına gelişigüzel yerleştirilerek bu yolları kullanılamaz duruma getiren kaldırım işgalcileri (satış büfeleri, bilet gişeleri, reklam panoları ve taksi durakları gibi);
- Standarda uygun ölçü ve nitelikte yapılmayan rampalar;
- Yanlış yere dikilen ağaçlar; Yaya geçitlerinde rampa, işaretle-

me, sesli sinyalizasyon vb, uygun düzenlemelerin bulunmaması;

- Güvenlik önlemleri alınmayan altyapı çalışmaları;
  - Yetersiz genişlik ve yükseklikteki toplu taşıma araçları;
  - Taşıtlarda basamak bulunması;
  - Okunamayacak kadar küçük harflerle yazılmış otobüs-dolmuş isimleri;
  - Dar kapılar;
  - Toplu taşıma araçlarında kol-tukların uygun düzende yerleştirilmemesi;
  - Bulunulan yerle ilgili bilginin görülmemesi ya da duyulmaması;
  - Durak tasarımının ve yerinin uygun olmaması bulunmaması yapılmaması ...
- ve bu liste uzarda gider.
- Bu olmayan, bulunmayan, yapılmayan düzenlemelerle engelli bireyin toplumsal yaşama katılımı mümkün olmamaktadır. Oysa

engelli bireylerin toplum yaşamının tüm alanlarına tam katılımının sağlanması, sosyal devlet anlayışının temelini oluşturmaktadır. Bu anlayış çerçevesinde engelli bireye temel bakış açısı; insan hakları temelinde her bireyin hiçbir ayırmacılığa tabi tutulmadan hiz-

metlerden aynı ölçüde yararlanması olmalıdır. Bunun temel şartı ise bilgi ve hizmet sunumunun ulaşılabilir ve erişilebilir olmasıdır. Bu anlamıyla ulaşılabilirlik fiziksel çevreye ve bu çevredeki bilgi ve hizmetlere ulaşabilmektir. Onun için engellilik “ötekileştirdiğimiz”

değil “kendileştirdiğimiz” bir kavram olmalıdır. Önemli olan engellilere sadece duygusal davranarak şefkat göstermek değil hayatın normal akışını sağlayacak donanımlar tesis etmemizdir.

Adam sevgilisine gitmiş, kapısını çalmıştır. İçerden sorulur “kim o?” Adam cevap verir “BEN” İçeriden “bu cevap henüz gelişmemiş bir ruhun işareti; gidiniz olgunlaştırınız da öyle geliniz” Adam hayatı birkaç yıl dolaşır, sonra tekrar sevgilisinin kapısına dayanır, kapıyı çalar. İçerden sorulur “kim o?”. Adam yine “BEN” cevabını verir. Sevgilisi ise içeriden, “Hala olgunlaşmamış ve arınmamışsınız. Hakikati bulup öyle geliniz” şeklinde karşılık verir. Adam hayatı birkaç yıl daha adımlar, tecrübeler kazanır. Sonra tekrar sevgilisinin kapısına gider. Kapıyı çaldığında içeriden seslenilir “ kim o? “ Adam sevgilisine yanıt verir:” SEN”. Bunun üzerine kapı açılır.

Hayatın büyük sorunları rasyonel çözümlere imkan vermezler denilmiştir. Büyük sorunlar için asıl çözümler rasyonel olmayan yaklaşımlarda “BEN” yerine “ SEN ” olmakla bulunmaktadır.

(Mimar Şükrü SÜRME’ in kitabından)

Yazıya başlarken Diyarbakır’ın engelliler için ne derece zor yaşanır bir kent olduğundan hareketle bir yazı yazacaktım. Ancak; benim de engelli bir birey olarak ülkemizdeki diğer kentlerde yaşadığım sıkıntıları düşününce, genel bir değerlendirme yapmak istedim. Bunun yanı sıra; Gevran Caddesindeki (ki; sadece Gevran Caddesinde de değil) yüksek kaldırımlara çıkarken çaktığım zorlukları, asansörü bulunmayan veya çalışmayan kamu binalarını, asma kattan girişli apartmanlara girerken çaktığım güçlükleri, içine

giremediğim, girsem bile yürümeye yollarında kullanılan bazalt taşlarından dolayı yürüyemediğim parkları, engelli otoparkına park eden araçları, binemediğim otobüsleri de yazmak gerekiyordu. Bunlar bedensel engelli olarak çaktığım sıkıntılar. Bu kentte görme ve duyma engelli arkadaşların bunlara ilave edecekleri onlarca engelin olduğu da bilinmelidir.

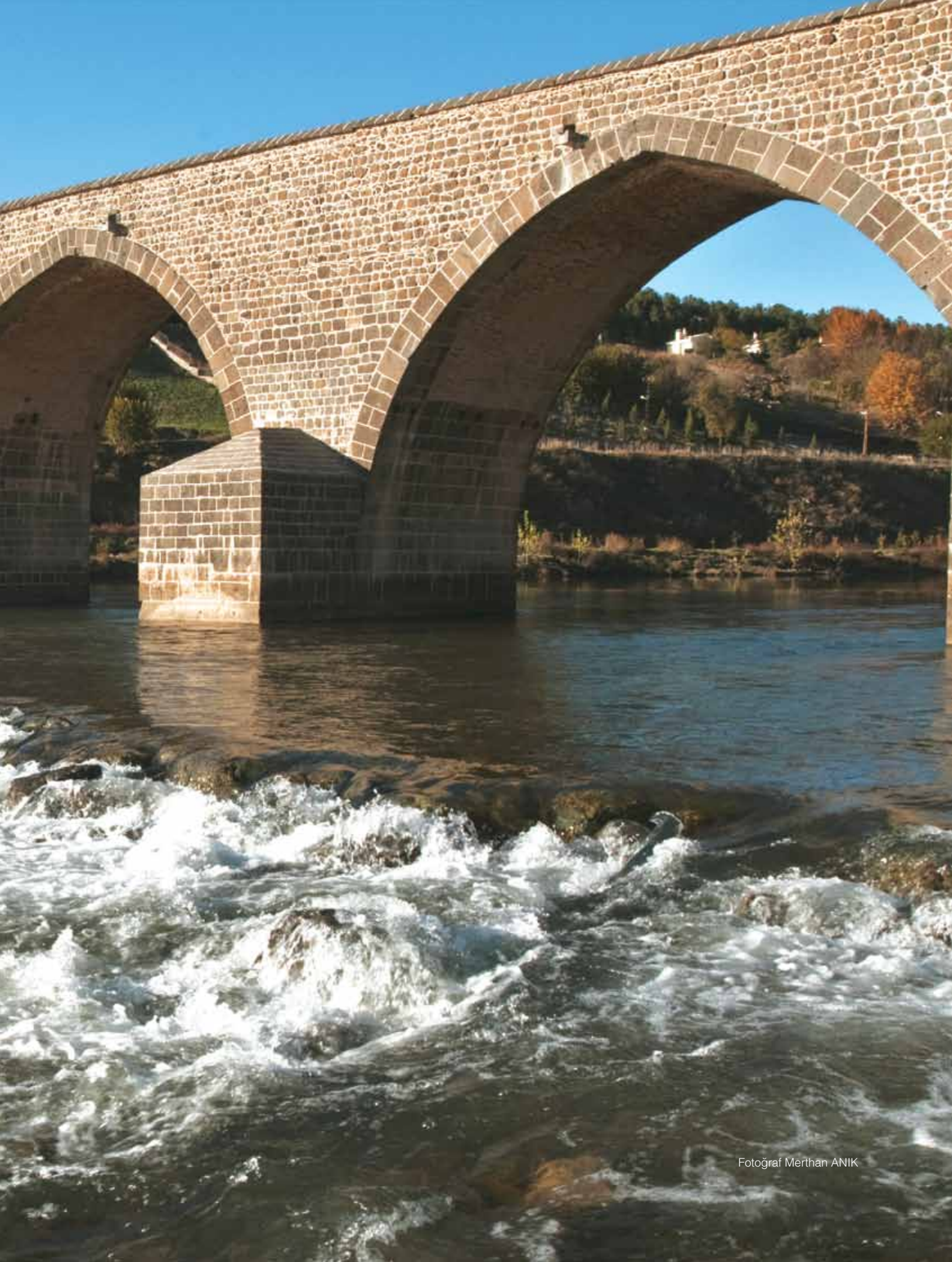
Sevgi, dayanışma ve bilimsel çözümlerle kentimizi yaşanabilir yerler haline getirmeliyiz. Biz tasarımcı ve uygulayıcılar, kentsel ve mimari çevrede insanın tabia-

tına uygun, toplumun her tabakasının ulaşabildiği mekanlar tasarladığımız zaman bunu başarmış olacağız.

Tasarım engelleri kaldırır mı? Tasarlanmış mekanlar ve eşyaların tüm insanların yaşam kalitesini arttırdığı gerçeğinden hareketle, tasarımın engelliler, yaşlılar veya çocuklar için yaşamı kolaylaştırdığı ve karşılaşılan sorunlara çözüm bulunduğunu unutmamamız gerekmektedir. Yine bizlerin “Engelliler için Tasarlamak Herkes için Tasarlamaktır” ilkesini yaptığımız her çalışmada yaşama geçirmeliyiz.

Fotoğraf Merthan ANIK

Tarihi Diyarbakır Köprüleri

Yrd. Doç. Dr. F. Meral Halifeoğlu,
Yrd. Doç. Dr. Neslihan Dalkılıç

1. GİRİŞ

Anadolu'da tarih öncesinden günümüze yaşayan insanoğlu, ortaya koydukları uygarlıklar içerisinde, ulaşım amacıyla birtakım yapılar meydana getirmiştir. Bu arada, yollar üzerindeki büyük suları geçebilmek için de köprüler yapmışlardır. Ancak önceleri, doğanın ulaşımı engelleyen kısımlarını

aşma amacından öte işlevi olmayan köprüler, toplumların gelişimine paralel, ticari, iktisadi, askeri, sosyal ve kültürel konularda görev alan yararlı yapılar olarak hizmet etmişlerdir (İlter, 1978).

Gelişen hızlı teknolojinin etkisiyle taş köprüler, bugün ihtiyaç duyulan bölgelerde yerini betonarme, çelik ya da ön gerilimli beton köprülere bırakmaktadır. Böylece artık yapılmayan taş köprüler korunması gereken kültür varlıklarımız arasında yerlerini almaktadır.

Diyarbakır ve ilçelerinde, yerleşim bölgeleri arasındaki bağı kuran çok sayıda taş köprü yapılmıştır. Dicle Nehri'nin ve buna bağlı kollarının böldüğü alanları birbirine bağlayan bu köprüler ile ulaşım

sağlanarak, ticari ve kültürel ilişkiler kurulmuştur.

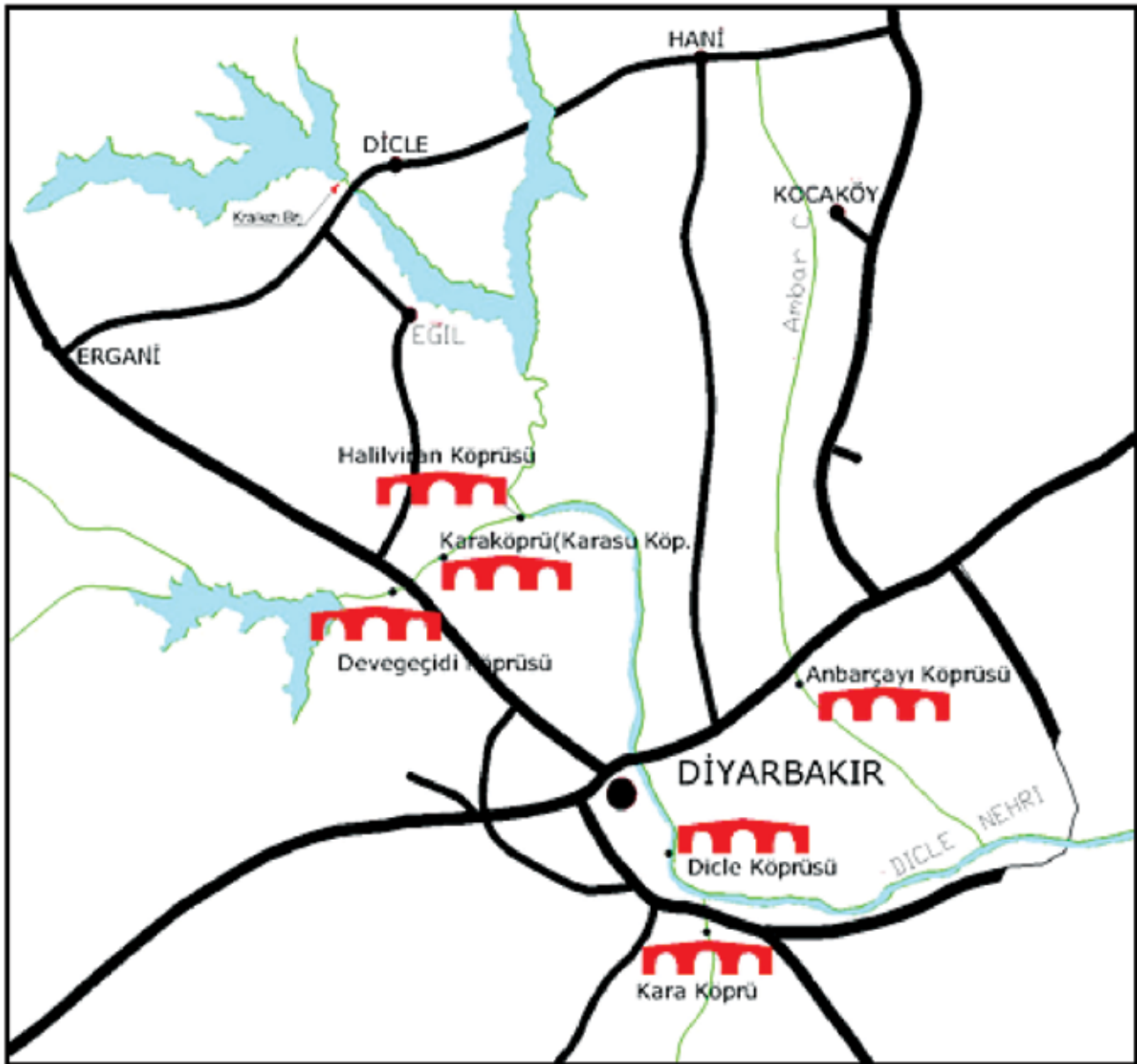

2. TARİHİ DİYARBAKIR KÖPRÜLERİNİN MİMARİ İNCELEMESİ

Önemli ticaret yollarının kavşak noktasında yer alan, her dönem bölgenin yönetim, ticaret, sanat ve bilim merkezi olan Diyarbakır'da günümüze ulaşmış altı köprü belir-

lenmiştir. Dicle Nehri ve kolları üzerinde yer alan bu yapılar; dönemin yapım sanatını, teknik, estetik ve mimari özelliklerini, biçimlendirdikleri yapı taşlarına, kemerlerine ve

yazıtlarına büyük ustalıkla yansıtılmışlardır.

Şekil.1. Köprülerin Dicle Nehri ve kolları üzerindeki yerleşimi

2.1. KARAKÖPRÜ

Karasu Köprüsü olarak da bilinen yapı, Diyarbakır-Ergani yolunun 12. km.sinin sağ tarafındaki eski Eğil yolunda, Devegeçidi Suyu üzerinde yer almaktadır. Köprü üzerinde yapım yılını, yaptıranını veren bir yazıt bulunmamaktadır. Yapım yılı ile ilgili farklı tespitler vardır. Çulpan (2002), yapıyı 17. yüzyıla tarihlendirmiş, Sözen (1971) ise bir Osmanlı Dönemi eseri olduğunu belirtmiştir. Prof.Dr. Hakkı Acun ise köprüde yaptığı incelemede kemer biçimlerine dayanarak yapının

bir Roma Dönemi eseri olduğunu belirtmiştir (Hakkı Acun, Sözlü Görüşme, 2006).

Bazalt taşın hâkim olduğu yapının uzunluğu 94 metre, genişliği 7 metredir. Köprü'nün memba tarafındaki selyaranları üçgen gövdeli ve sivri piramidal külahlıdır. Altı gözden oluşan köprü'nün kemerleri yarım daire şeklinde düzenlenmiş olup, memba yüzünün en sağdaki kısmı diğerlerine göre daha küçük yapılmıştır. Döşemesinin önemli bir bölümü özgün şekilde günümüze

ulaşan köprü, güneyden antik bir yolla Diyarbakır'a bağlanmaktadır. Antik yolun taşları da köprü üzerindeki döşemenin devamını oluşturacak şekilde gözeneksiz bazalttan oluşmaktadır. Yer yer kopmaların olduğu yolun devamında, Sancak Köyü'nde, küçük bir köprü daha yer almaktadır. Sancak Köprüsü olarak adlandırılan bu köprü'nün Karaköprü ile aynı dönemlerde yapılmış olabileceği tahmin edilmektedir. İki gözlü yapı, 1.70 metre uzunluğundadır.

Karaköprü'nün memba yüzü restorasyon çizimi.

Karaköprü restorasyon sonrası

Antik yol

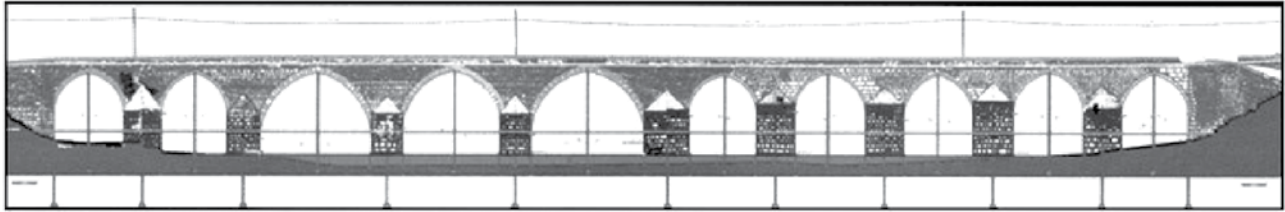
Sancak Köprüsü

2.2. DİCLE KÖPRÜSÜ (ON GÖZLÜ KÖPRÜ)

Kent Merkezinin güneyinde, Mardin Kapı'nın 3km. dışında yer almaktadır. On Gözlü Köprü ve Silvan Köprüsü olarak da bilinen yapı, üzerindeki yazıta göre, 1065-1067 yılında Mervanoğulları zamanında yapılmıştır. İslam öncesine inen temeller üstünde yapıldığı da söylenmektedir (İlter, 1978). Köprü'nün uzunluğu 172 m.dir. Genişliği ise batı tarafından başlamak suretiyle ilk beş gözde 10 m. beşinci göz-

den itibaren yaklaşık 4 m. kadar daralarak ortalama 6 m. kadardır. Son gözün de aşılması ile birlikte yol tekrar ilk genişliğine ulaşmaktadır. Bazaltın hâkim olduğu yapının yedi açıklığında tonozlar tuğladan yapılmıştır. Selyaranları üçgen gövdeli ve sivri piramidal külahlıdır. 2009 yılında restorasyon çalışması tamamlanan yapı, taşıt trafiğine kapatılmıştır. Köprü çok gözlü ve üstü düz köprüler grubunda değerlendirilmektedir. Nehir yatağı-

nın geniş olması sebebiyle boyu uzun tutulmuş ve böylece düz bir döşeme oluşturulmuştur. Köprü'nün üstünde, yolun daraldığı köşelerde, bir namazgâh bulunmaktadır. Yapılan restitüsyon çalışmalarında (Halifeoğlu vd.,2007) bir dönem on bir gözlü olan köprüde, daha sonraki yıkımlar sonucu gerçekleşen onarımlarda, ortada yıkılan dört göz yerine daha geniş olan üç gözün yapıldığı tespit edilmiştir.

Dicle Köprüsü memba yüzü rölövesi

Şekil 3. Dicle Köprüsü memba yüzü rölöve çizimi (2007) ve görünüşleri.

2.3. KARA KÖPRÜ

Dicle Nehri üzerinde, Mardin Yolu'nun 23 km.sindeki Kırmasirt Beldesi'nin içerisinde yer almaktadır. Üzerinde yapım yılını ve dönemini belirten bir yazıt yoktur. Ancak İlter (1978) yapım tekniğine ve sözlü kaynaklara göre 12. veya

13. yüzyılda yapılmış olabileceğini belirtmektedir. Bazalt taştan yapılmış köprü, beş gözlüdür. Köprü boyu 73,90m, genişliği 5,70m.dir. Memba yüzdeki sivri, üçgen gövdeli selyaranlar basık külahlarla örtülmüştür. Üstü düz geçilen yapıda

çeşitli dönemlere ait onarım izleri bulunmaktadır. Yanında yapılmış olan betonarme köprüden dolayı sadece yayalar tarafından kullanılmaktadır.

Kara Köprü Memba yüzü

Kara Köprü selyaranları ve otoyol bağlantısı

Şekil 4. Kara Köprü'nün memba yüzü görünüşleri.

2.4. HALİLVİRAN KÖPRÜSÜ

Diyarbakır'ın 20 km. kadar kuzeyinde, Devegeçidi Suyu üzerinde yer alan üç köprüden biridir. Adını yakınındaki köyden almıştır. Köprü, kaynaklarda Artukoğulları Köprüsü (Çulpan 2002) ve Devegeçidi Köprüsü (Beysanoğlu 1990) olarak da geçmektedir. Üzerinde yer alan

kitabelerden 615 H. (1219–1220) yıllarında yapılmış bir Artuklu Dönemi eseri olduğu öğrenilmektedir (İlter, 1978).

Yedi gözlü yapının orta ayaklarındaki selyaranlar, üçgen gövdeli ve sivri külahlıdır. Mansap yüzünde iki adet yarı daire biçimli topuk yer

almaktadır. Memba yüzü üzerinde üç farklı yerde üç yazıt ile çok sayıda taşçı işareti bulunmaktadır. İki kemer arasında yer alan yazıt at nalı biçiminde düzenlenmiştir. Bazalt taştan yapılmış köprü, 101,2 m. uzunluğunda, 5,15 m. genişliğindedir.

Halilviran Köprüsü memba yüzü rölovesi(Çulpan, 1975)

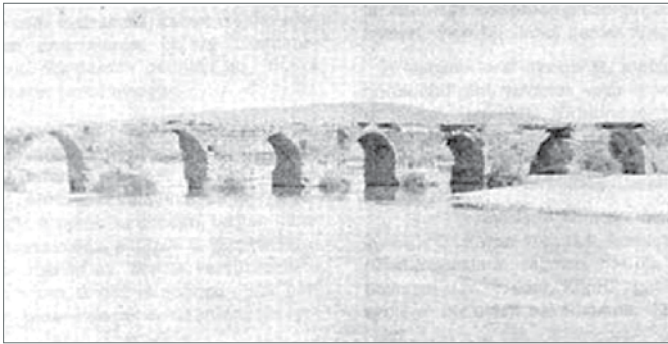
Şekil 5. Halilviran Köprüsü memba yüzü rölöve çizimi ve görünüşleri.

2.5. ANBAR ÇAYI KÖPRÜSÜ

Diyarbakır–Silvan yolu üzerindedir. Bugün tamamen yıkılmış olup, kalıntıların bir kısmı görülmektedir. Yıkımından önce üzerinde var olan

kitabesinden Artukoğullarından Ebul Feth Evdud Bin Mahmud tarafından 1223–1232 yılları arasında yapıldığı öğrenilmiştir (İlter, 1978).

Ana yapım malzemesi kalker olan köprünün hemen yanında betonarme bir köprü yapılmıştır.

Şekil 6. Anbarçayı Köprüsü'nün yıkılmadan önce (İlter, 1978) ve 2008 yılı görünüşü.

2.6. DEVEGEÇİDİ KÖPRÜSÜ

Diyarbakır–Ergani karayolunun 25. km.sinde, yoldan yaklaşık 100 m. kadar içeride, Devegeçidi Suyu'nun üzerindedir. Köprü üzerinde yapım yılını ve yaptıranı belirten bir yazıt bulunmamaktadır. Beysanoğlu (1990), köprünün adını IV. Murat Köprüsü olarak

verip, IV. Murat'ın Bağdat seferi zamanında yapıldığını belirtmektedir. Köprünün uzunluğu 119 m, genişliği de 6,40 m.dir. En büyük kemer açıklığı 13,70 m.dir. Bazalt taşın hâkim olduğu yapı, boyutları birbirinden farklı yedi gözden oluşmaktadır. Dere üzerindeki gözlerin

boyutları değişkenlik göstermekle beraber, suyun geçtiği ana gözleri ikişer grup halindeki dört kemer oluşturmaktadır. Daha küçük olan diğer üç göz ise boşaltma görevi yapmaktadır.

Devegçidi Köprüsü memba yüzü rölövesi

Memba yüzü genel görünüşü

İki ana gözün memba yüzü

Mansap yüzü genel görünüşü

Şekil 7. Devegçidi Köprüsü memba yüzü rölöve çizimi ve görünüşleri.

3. DEĞERLENDİRME

Uzun yıllar boyunca birçok medeniyetin yol ağlarını birleştirip ulaşımı kolaylaştıran tarihi Diyarbakır köprüleri arasında, özgün işlevini devam ettiren köprü sayısı azdır. Değişen yol güzergâhı nedeniyle terk edilen ve özellikle ana kent merkezlerinden uzakta yer alanlar, doğa koşullarına karşı direnebildikleri ölçüde ayakta kalmıştır. Diyarbakır'da yer alan tarihi köprüler içinde Halilviran Köprüsü,

çevre köylere bağlantıyı sağladığından, hem yaya hem de taşıt trafiğine açıktır. Dicle Köprüsü yakın zamanda restorasyon çalışmasıyla birlikte trafiğe kapatılmıştır. Mardin yolu üzerindeki Kara Köprü, Mardin'den gelen yolu Dicle Köprüsü'ne bağlama görevini hemen yanında yapılmış olan betonarme köprüye devrettiğinden ancak yayalar tarafından kullanılmaktadır. Devegçidi Köprüsü'nün

çevresi kent halkı tarafından mesire alanı olarak kullanıldığından, yapı bu alan içinde bir kültürel varlık olarak korunmaktadır. Ancak yirmi gözlü, üzerinde özgün yazıtların yer aldığı Anbar Çayı Köprüsü artık sadece bir kalıntıdan ibarettir. Antik bir yolla Diyarbakır'a bağlanan Karaköprü ile bunun devamındaki Sancak Köprüsü ise terk edilmiş yol güzergâhı üzerinde yer aldığından kullanılmayan köprülerdir.

KAYNAKLAR

1. Acun, H., Prof. Dr., Gazi Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü, Sözlü Görüşme, 2006.
2. Beysanoğlu, Ş. 'Anıtları ve Kitabeleri ile Diyarbakır Tarihi' 1.cilt, Ankara, 1990.
3. Çulpan, C., 'XII:Yüzyıl Artukoğulları Devri Taş Köprüler ve Özellikleri', Sanat Tarihi Yıllığı, III., Ankara, 1975.
4. Çulpan, C., 'Türk Taş Köprüleri Ortaçağdan Osmanlı Devrine Kadar' Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2002.
5. Halifeoğlu, FM., Dalkılıç, N., İnal, S., Demirkol, V., 'Diyarbakır On Gözlü Köprü İnceleme Raporu' Diyarbakır, 2007.
6. İltis, F. 'Osmanlılara Kadar Anadolu Türk Köprüleri', Karayolları Genel Müdürlüğü Yayını, No:244, Ankara, 1978.
7. Sözen, M., 'Diyarbakır'da Türk Mimarisi', Diyarbakır Tanıtma ve Turizm Derneği Yayını, No:21, İstanbul, 1971.

Diyarbakır Evlerinde Su Öğesi

Yrd. Doç. Dr. Mine Baran
Öğr. Gör. Aysel Yılmaz

1. GİRİŞ

Diyarbakır, Cumhuriyet dönemine kadar tam bir orta çağ şehri görünümünde olup, yönetsel ve kültürel bir merkez olarak önem kazanmıştı. 1950 den sonra gelişmeye başlayan şehir, o döneme kadar sur içine sıkışıp kalmıştı.

Surların sınırlılığı, sıcak ve kurak iklimin de bir sonucu olarak evler, bir avlu etrafında dizilerek içe dönük bir yapılaşma oluşturmuştur. Dışarıya kapalı tutulan evlerde doğa, avlu ve su öğeleriyle içeride yaşatılmaya çalışılmıştır.

2. SU ÖĞESİ

Sur içi geleneksel dokusunda su öğesi, sokak çeşmelerinden sonra evlerin vazgeçilmez bir unsuru olmuştur. Dışarıdan bir kaleyi andıran evlerin içi sağlık, temizlik, görsel zenginlik ve ruhsal rahatlama amacıyla havuz, serdap, tulumba, kuyu gibi farklı su öğeleriyle donatılmıştır. Kanuni döneminde Şehre getirilen kanalizasyon ve içme suyu tesisatının çok iyi olması, evlerde çok sayıda havuz yapılmasına olanak vermişti. Böylece insanlar düşledikleri dış dünyanın küçük bir örneğini evlerine yansıtmak istemişlerdir.

2.1. Havuzlar

Diyarbakır evlerinde yaz aylarında yaşam avlu, eyvan ve havuz etrafında geçer. Diyarbakır'da havuz genelde avlu ve eyvanda bulunur. Eyvandakiler boyut olarak daha küçüktür. Eski dönemlerden beri

Diyarbakır'a 15 km. uzaklıkta bulunan Gözeli'den getirilen Hamravat suyu her eve dağıtılmıştır. Kanuni Sultan Süleyman 1549'da İran seferi nedeniyle Halep'ten dönerken yolda hastalanmış ve Diyarbakır'da kalmıştır. Karacadağ'da istirahat eden padişah sağlığına kavuşunca Hamravat suyunun şehre getirilmesini emretmiştir (1). O günden bugüne kadar şehir içerisinde bir su dağıtım şebekesi kurulmuştur. Böylece her eve ayrı bir havuz yapılabiliştir. Diyarbakır evlerinde havuz, vazgeçilmez bir unsurdur. Diyarbakır evlerinde suyun kullanımında görsel konfor dışında iklimin önemli etkisi, vardır. Yazları sıcak ve kurak olan il de ev içerisinde yapılan havuzlar serin ortamlar oluşturmada iklimsel konfor sağlamaktadır. Havuzların yapımında kullanılan ana malzeme bazalt taştır. Bu taşlar, kolay işlenebilmesi yanında klima işlevi de görmek-

tedir. Yaz aylarında havuzlardan taşlara dökülen sular içindeki gözeneklere dolarak buharlaşma yaratmakta daha sonrasında serinlik yaymaktadır. Havuzların kenarı, genellikle döşemeden az yüksek

ve dış kenarı dışbükey, iç kenarı düşeydir. Bunu döşemeden, 3-4 cm kadar çukur, 12-16 cm eninde taşma kanalı çevreler ve bir yerden düşeye dönüşerek (rögar) kanala karışır. Diyarbakır evlerinde genel

olarak 3 tür havuz bulunmaktadır. Dikdörtgen, eliptik ve 8 kenarlılar (2) (Resim1,2,3). Dairesel olanlar serdap dışında bulunmamaktadır.

2.1.1. Dikdörtgen Planlı Havuz

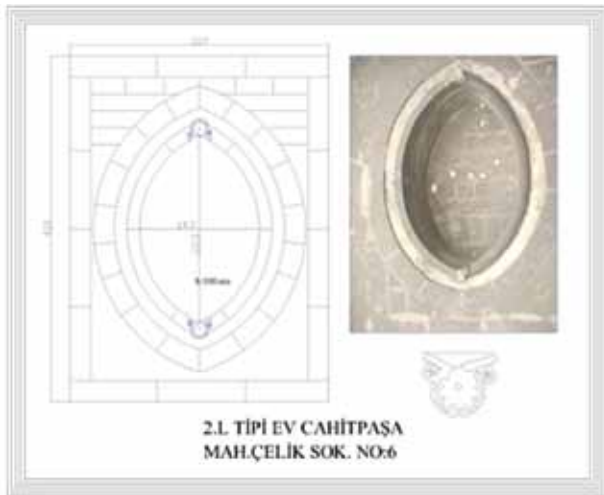
Resim 1. Dikdörtgen Planlı Havuz

tedir. Yaz aylarında havuzlardan taşlara dökülen sular içindeki gözeneklere dolarak buharlaşma yaratmakta daha sonrasında serinlik yaymaktadır. Havuzların kenarı, genellikle döşemeden az yüksek

ve dış kenarı dışbükey, iç kenarı düşeydir. Bunu döşemeden, 3-4 cm kadar çukur, 12-16 cm eninde taşma kanalı çevreler ve bir yerden düşeye dönüşerek (rögar) kanala karışır. Diyarbakır evlerinde genel

olarak 3 tür havuz bulunmaktadır. Dikdörtgen, eliptik ve 8 kenarlılar (2) (Resim1,2,3). Dairesel olanlar serdap dışında bulunmamaktadır.

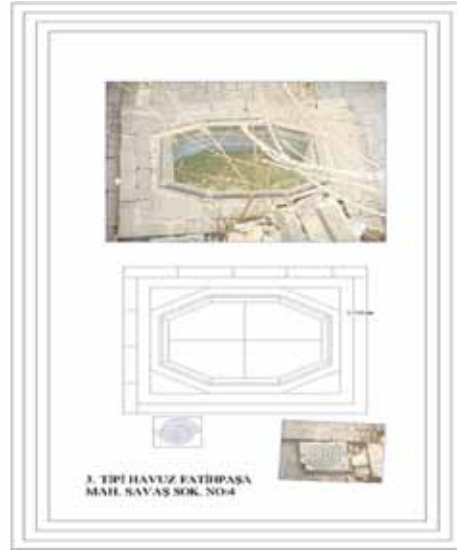
2.1.2. Eliptik Planlı Havuz

Resim 2. Eliptik Planlı Havuz

2.1.3. Sekiz Kenar Planlı Havuz

Resim 3. Sekiz Kenar Planlı Havuz

Resim 4. Su Kanalı

Havuz kadar önemli onu tamamlayan bir detay da, boşalan su için düşünülen (görsel su oyunları) kanalcıklar ve kadehlerdir. Suyun basınçlı olduğu ev veya semtlerde ortada fiskiye de bulunabilir. Ancak en yaygın olanı iki kadehli havuzlardır. Kısa kenar ortalarına veya 4 kenar ortalarına yerleştirilirler. Bunlar, yarım daire yıldız ve katmer verilerek

yonulur, çanağı çukur ve havuza doğru kanallı olurlar. Bunlardan su hafifçe taşar ve havuza dökülür. Böylece çok az ses yaparken kulağı yormadan görsel zenginlik sağlar ve serinlik verir (2) (Resim 4,5,6).

Resim 5. Fiskiye ve Su Kadehi

Resim 6. Su Kanalları

2.2. Serdap

Diyarbakır evlerinin bir özelliği de serdap'lardır. Sıcak yaz günlerinde eyvan ve avlular yetersiz kalınca buna önlem olarak bir nevi sığınak olan serdaplar yapılmıştır. Bunlar evlerin yerleşme planı içerisinde bir tür bodrum odası olup avluya açılırlar ve kuzeye yöneliktirler. Diyarbakır C. S. Tarancı evinde olduğu gibi bazı örneklerde iki basamakla içerisine girilen havuzlu, mekânlardır (Resim 7).

Resim 7. Cahit Sıtkı Tarancı Evi'nde Bulunan Serdap

2.3. Selsebil

Zengin evlerinde bazen havuzların eyvanın içerisine kadar girdikleri görülmüştür. Bazı örneklerde buralara küçük selsebiller eklenmiştir. Bunun da nedeni selsebillerin eve serinlik sağlamasıdır. Duvar yüzeyinden bir su kanalı ile akıtılan su, önündeki havuza dökülür. Diyarbakır da selsebiller genellikle sur dışında yer alan köşklerde bulunur (Resim 8).

Resim 8. Gazi Köşkü'nde Yer Alan Selsebil

2.4. Tulumba

Diyarbakır evlerinde hemen her evde bulunan tulumba avluda yer alır. Kol kuvvetiyle çekilen su, önündeki hazneye, fazlası da bahçeye dökülür (Resim 9).

Resim 9. Diyarbakır Evinde Tulumba

2.5. Kuyu

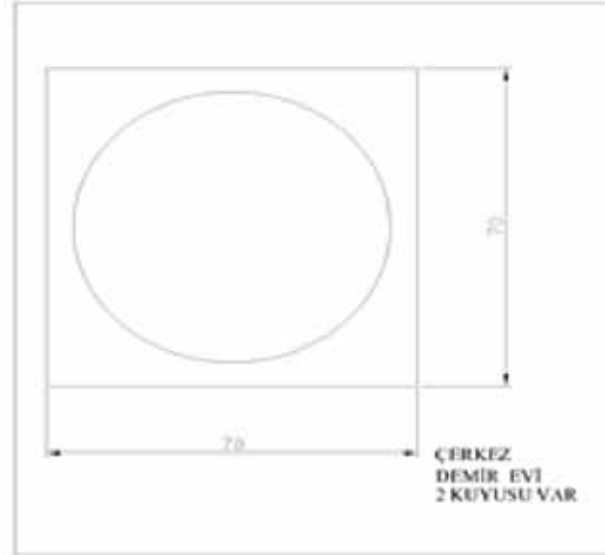
Geleneksel Diyarbakır evlerinde kuyu, tulumba gibi avluda bulunur. Kuyular genellikle temizlik amaçlı

kullanılmıştır. Bazen de o dönemlerde buzdolabının olmamasından dolayı sıcak yaz günlerinde aşığıya sarkıtılan yiyeceklerin serin

olması sağlanırdı. Yalıtımın çok iyi yapılmış olması kuyu ve tulumba kültürünün gelişmesine olanak sağlamıştır (Resim 10).

Resim 10. Kuyu

Eski Diyarbakır'da su şebekesi pöhrenk adı verilen kanallarla surlu içine getirilerek evlere bağlanmış-

tır (3,4). Ancak suyun basınçlı olmamasından dolayı Diyarbakır'da bulunan eski evlerde su haznesi

ender olarak kullanılmıştır.

SONUÇ

Geleneksel Diyarbakır Evleri, gerek mekan kurgusundaki işlevselliği gerekse detaylardaki incelik-

leri ile günümüzde örnek alınacak yapılarımızdır. Ancak günümüzde pek çoğu yıkılmış veya havuz, tulumba, selsebil vb. gibi donatılardan yoksun bırakılmıştır. Geç-

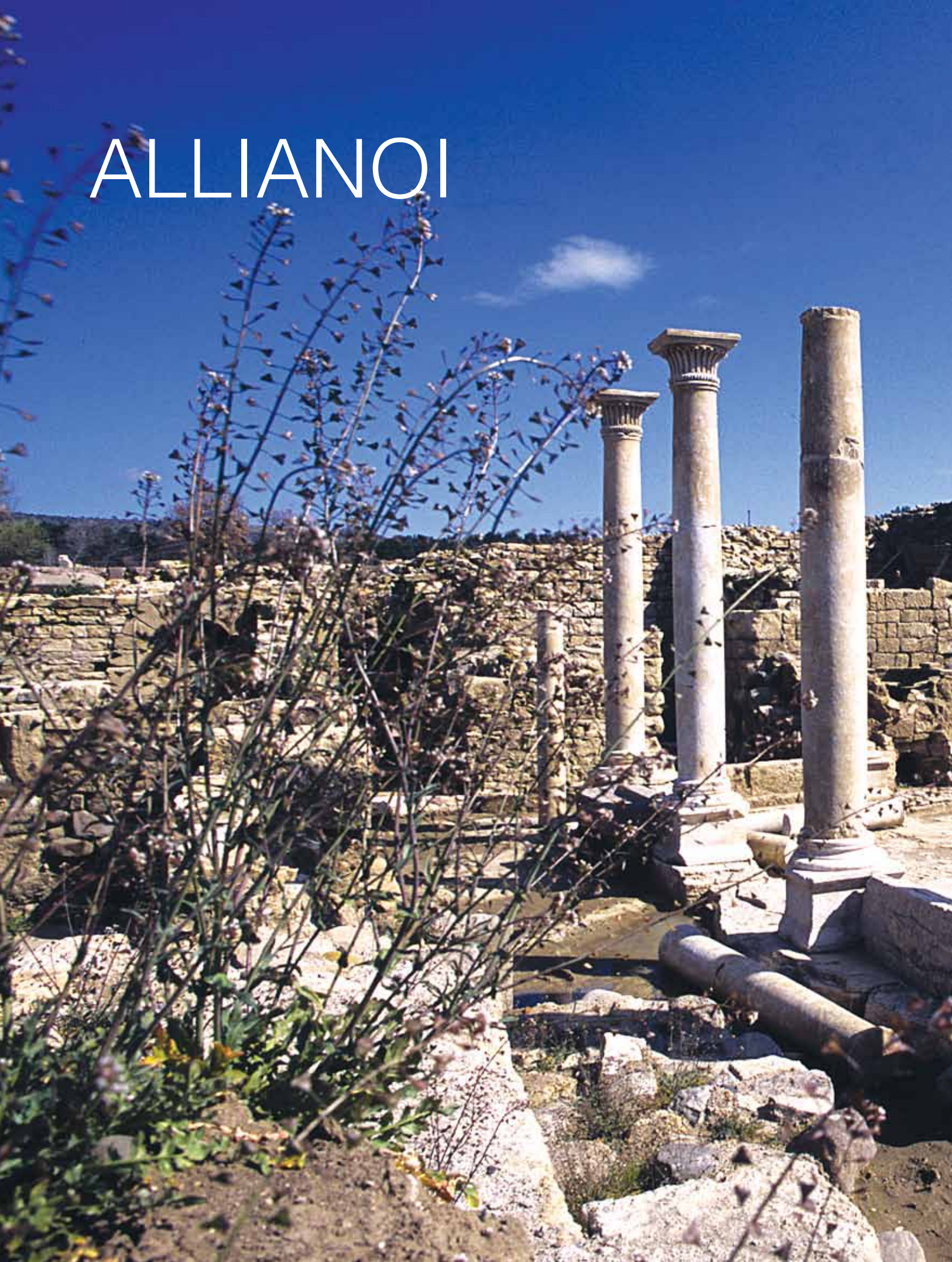
miş kültürümüzden izler taşıyan bu yapı ve öğelerinin daha fazla yok olmadan gelecekte de yaşayabilmesi hepimizin sorumluluğudur.

KAYNAKÇA

- (1) ERGİNBAŞ D. Diyarbakır Evleri, İ.T.Ü.Mimarlık Fak. Syf.10, 1953.
- (2) TUNCER O.C. Diyarbakır Evleri, D.Bakır B.Ş.B. Kültür ve Sanat Yay. Syf.25-28, 1999.
- (3) BEYSANOĞLU Ş. Anıtları ve Kitabeleri ile Diyarbakır Tarihi. Ankara. 1987.
- (4) Diyarbakır, Müze Şehir, Yapı Kredi Yayınları, Syf.246-25,1 İstanbul, 1999.
- (5) Bu çalışmada Mimar Gülbahar Özaydoğdu'nun yüksek lisans ödevinden yararlanılmıştır.

ALLIANOI

Döktükleri gibi Çıkaracaklar

Dönem Sözcüsü İffet Diler
Allianoi Girişim Grubu adına

Değerli Basın mensupları. Az önce Allianoi'un bir davasını daha bitirmiş bulunmaktayız. İzmir 2 Nolu Koruma Kurulunun 25.9.2009 tarihli Allianoi'un mille kaplanıp suya gömülmesine onay veren kararın iptali istemi ile açmış olduğumuz davada, İzmir 4. İdare Mahkemesinin 12.5.2010 tarihli kararı ile söz konusu kurul kararının yürütmesinin durdurulmasına karar verilmişti.

"Bugün mille kaplama kararın iptal edilmesi gerekmektedir" dedik.

Şimdi gerekçeli kararı beklemekteyiz. Bugüne kadar sayısız davada sevindirici haberler aldık. Ancak biri, birileri şehvetle devam etti çalışmaya. Hukukun böylesine hiçe sayıldığı başka bir yer var mıdır?

Dünya'nın sayılı sağlık merkezlerinden biri olan ALLIANOI beşiği HASANKEYF'le birlikte uzun yıllardır yaşamak, var olmak mücadelesinde.

Bugün fısıltılar ALLIANOI'da on veya onbeş gün içinde su tutulacağı yönünde. Üstelik dava devam ederken. Üstelik mahkemeler henüz kararlarını açıklamamışken. Neler oluyor?

Tabiatı kendinden korkunç bir yasa apar topar meclisten geçirilmeye çalışırken bizi temsil edenler neredeler?

Hakkımızı, geçmişimizi, geleceğimizi emanet ettiklerimiz. Onlar ne zaman bizimle hareket edecekler?

Tarım, kültür politikası oluşturul-

madıkça hep birinin çıkarları gözde olduğu sürece yaşayacağız bunları.

***Elbette birlikte...
El ele...
Direne direne...***

Munzur'da, Hasankeyf'de, Allianoi'da, Karadeniz'de ülkenin çağıldayan suyunun sesini susturmakla kalmayıp başkalarına satmaya uğraşanlar aynı zamanda parlak kâr vaatlerindedir.

Oysa doğası, çevresi ve çehresi değiştirilenler parayı ne yapsınlar. Onlar elleriyle toprak taşıyıp bereketli ürünlere kavuştular şimdi terk etmek zorundalar. Biz santim santim kazarak gün ışığına çıkardık, onlar DEVEKUŞU kafası gibi gömdüler. Bekleyin elli altmış yıl diyorlar. Bekleyin göreceksiniz.

Oysa mahkemeler sürüyor...

Bugüne kadar Bakanlık ve Kurulca alınmış tüm kararlar yargı ta-

rafından iptal edilmiştir:

- Kültür Bakanlığı'nın baraj suları altında kalacak kültür varlıkları için almış olduğu 717 sayılı İlke Kararı Danıştay'ca iptal edilmiştir.

- Kültür Bakanlığının baraj suları altında kalacak kültür varlıkları için almış olduğu 749 sayılı İlke Kararının yürütmesi Danıştay'ca durdurulmuştur.

- Kültür Bakanlığının baraj suları altında kalacak kültür varlıkları için almış olduğu 765 sayılı İlke Kararına karşı 7.7.2010 tarihinde açmış olduğumuz dava devam etmektedir.

Yine,

- İzmir 2 Nolu Koruma Kurulunun Alliano'i'u koruma adı altında aldığı 27.11.2006 tarihli kararı Danıştay ve İzmir 4. İdare Mahkemesi kararları ile iptal edilmiştir.

- İzmir 2 Nolu Koruma Kurulunun Alliano'i'u koruma adı altında aldığı 10.10.2007 tarihli kararı; Alliano'da fiziki ve inşai müdahale yapılamaz kısmı hariç, Danıştay ve İzmir 4. İdare Mahkemesi kararları ile iptal edilmiştir.

Ancak tüm bu iptal ve yürütmeyi durdurma kararlarına rağmen, çok yakından bildiğiniz üzere, İzmir 2 Nolu koruma kurulunun, 17.8.2010 tarihli, mille değil de kumla kapatılarak suya gömme kararı üzerine geçen ay Allianoi kum havuzuna çevrildi.

Olan biten hukuk tanımaz fiili durum karşısında, ulusal ve uluslararası kamuoyuna ve herşeyden önce gelecek kuşaklara karşı bu ülkede utanması gerekenler mevcuttur. Ve çok şükür ki, Berlin'de olduğu gibi, bizde de yargıçlar var.

Diye seslendik. Onlar bir yandan kürekle atmaya, İlya'nın dere yağından kum almaya devam ettiler. Yani sulayacakları verimli tarım arazisini, zeytin ağaçlarını söktüler. İlya'yı İlya'yla yok etmeye kalkıştılar adeta. Tıpkı suyu suyla..bizi bizle vurmaya çalıştıkları gibi.

Kumla kaplama kararına karşı 7.9.2010 günü açmış olduğumuz davada mahkemece keşfe karar verildi.

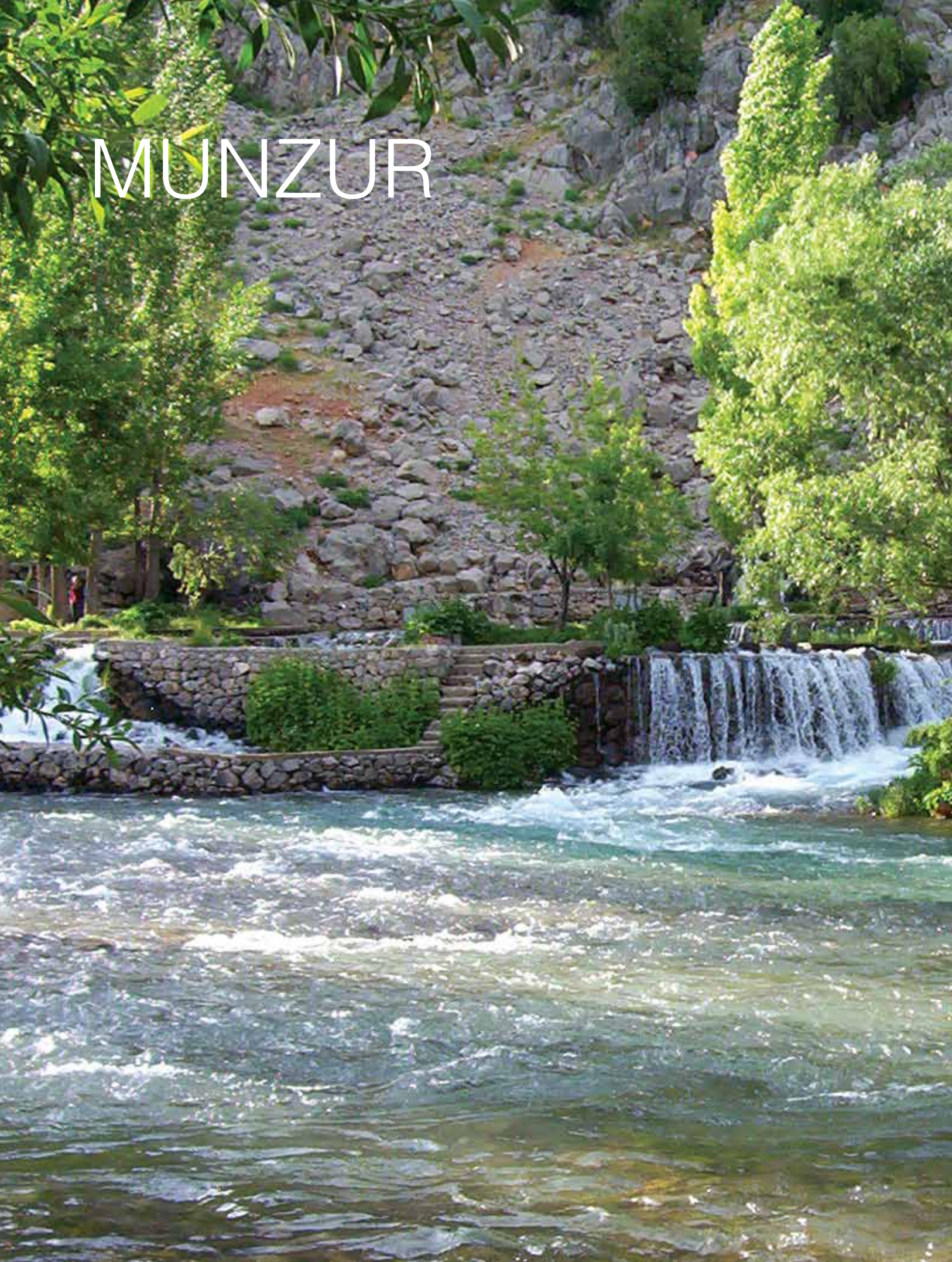
İnanıyoruz ki, verilecek kararlar sonucu, yasa dışı dökülen o kumları geri çıkarmak zorunda kalacaklar.

O güzel günleri görene kadar, Allianoi Girişim Grubu mücadeleye devam edecektir. Tarih önünde sorumluluk ve vicdan bunu gerektirir.

MUNZUR

Munzur

Munzur Koruma Kurulu

Konu: “Munzur Projesi” olarak isimlendirilen, tümü enerji amaçlı 8 adet baraj-HES ile Tunceli Coğrafyası hakkında bilgi sunulması ve anılan proje, coğrafyamızı yıkıma uğratacağından, konuya gereken ilgiyi göstermeniz dileğidir.

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından Tunceli’de “Munzur Projesi” adı altında tümü enerji amaçlı, 8 adet baraj ve hidroelektrik santral yapımı planlanmıştır.

- Bunlardan Konaktepe Barajı ve Konaktepe I-II Hidroelektrik Santralleri’nin inşaatı ile elektromekanik teçhizatının temini ve tesisi işi, Türkiye-Amerika Birleşik Devletleri şirketlerinden oluşan konsor-

siyuma yaptırılmasına, 10.09.1998 tarih ve 98/11634 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile karar verilmiştir.

Konaktepe Barajı ve Konaktepe I-II Hidroelektrik Santralleri’nin kesin projesinin hazırlanmasına ilişkin sözleşme, 08.03.2002 tarihinde Konsorsiyum üyeleri Stone&Webster International Inc., ABD Konsorsiyum Lideri, VA Tech Elin/USA Corporation/ABD, VA Tech Voest MCE Corporation/ABD, Strabag AG/Avusturya, ATA İnşaat Sanayi ve Ticaret A.Ş./Türkiye tarafından imzalanmıştır, bakanlık makamınca onaylanmıştır, sözleşmeye Maliye Bakanlığı’na vize verilmiştir ve Sayıştay’ca tescil edilmiştir, kredi görüşmeleri sonuçlandırılarak kredi anlaşmaları imzalanmıştır. Böylelikle, Konaktepe Barajı ve Hidroelektrik Santralleri’ne ilişkin siyasi-idari süreç, 2004 yılında tamamlanmıştır. Buna göre proje için gerekli olan finansmanın tamamı, konsorsiyumu

oluşturan şirketler tarafından temin edilmek suretiyle proje gerçekleştirilecektir.

- Baraj ve hidrolik santrallerden oluşan Munzur Projesi’ne, 1960 yılında başlanmıştır. Projeye, 1967 Fırat Havzası İnkişaf Raporu’nda yer verilmiştir. Proje içinde 6 adet baraj, 8 adet HES yer almaktadır. Bunlardan Mercan Hidroelektrik Santrali ve Tesisleri’nin inşaatı tamamlanmıştır. Uzunçayır Barajı Hidroelektrik Santrali’nin yapımı tamamlanmıştır ve anılan baraj, su tutmaya başlamıştır. Akyayık Barajı ve HES, Kaletepe Barajı ve HES, Bozkaya Barajı ve HES’inin master planları mevcuttur. Pülümür Barajı ve HES’inin ise ihalesi yapılmıştır.

- Proje kapsamında yer alan 6 adet baraj ve 8 adet HES tamamlandığında 384,5 MW kurulu güçle yılda 1571 GWh enerji üretilerek, ulusal ekonomiye 80 milyon dolar katkı sağlanacaktır.

- Munzur Projesi’nin bütünün-

den yılda elde edilen 1571 GWh enerji, ülkemizde hidrolik kaynaklardan elde edilen enerjinin %1'i civarındadır. Konaktepe Barajı ve HES tesislerinin ise toplam kurulu gücü 138 MW olup, yılda 579 GWh enerji üretilmesi öngörülmektedir. Bu miktar enerji ülkemizde aynı kaynaklardan elde edilen enerjinin binde 03,6'sından ibarettir. Barajın temelden yüksekliği 125 metre, göl alanı 1390 ha, göl hacmi ise 450 hm³tür.

- Munzur Projesi için ÇED Raporu hazırlanmamıştır. İdare; 06.06.2002 tarih 24777 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan ÇED Yönetmeliği'nin geçici 4.maddesine göre projenin, ÇED Raporu'ndan muaf olduğunu savunarak, ÇED Raporu hazırlanmasına gerek görmemektedir.

- Tunceli'nin yıllık su potansiyeli 3114,2 Hm³ tür.

- Barajların depolama hacmi 1162,5 Hm³ tür.

- Barajların tümü gerçekleşirse ilin yıllık su potansiyelinin %37,3'ü, baraj göllerinde tutulacaktır. Bu miktar suyu baraj göllerinde tutmak; su rejimini, yağış rejimini değiştirir. Bu değişiklik, iklim dengesini de olumsuz olarak etkiler. İklim dengesi bozulursa, mevcut iklim dengesi içinde varolan ormanlar, diğer bitki örtüsü ile yabani ve içsu canlıları, bundan olumsuz etkilenir. Ayrıca akış halindeki Munzur Vadisi'nde yetişen ve istisnai tür kabul edilen Kırmızı Benekli Alabalık, baraj göllerinde üremeye devam edemez.

- Tunceli'deki doğal çevre ekonomisinden elde edilebilecek yıllık gelir, Sanayi Bakanlığı tarafından

1.000.000.000 \$ olarak hesaplanmıştır.

- Barajların ömrü sınırlıdır. Mevcut doğal yapının barındırdığı çevre ekonomisi kaynaklarının ömrü

ise sınırsızdır.

- Ekonomik göstergelere göre projeleri uygulamak mı, Tunceli doğasını koruyarak bu doğanın sunduğu ekonomik potansiyeli değerlendirmek mi verimli olur değerlendirilmesi, yapılmamaktadır.

- Beş baraj ve HES, 47 KM uzunluğundaki Munzur Vadisi Ulusal Parkı içinde yapılmak istenmektedir. Bunlardan belirleyici rol oynayan, Konaktepe Barajı ve HES'leridir. Konaktepe Barajı ve HES'leri gerçekleştirilirse, Munzur

Vadisi Ulusal Parkı'ndan geriye hiçbir şey kalmaz. Halbuki Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin 22

kurumu tarafından ortaklaşa hazırlanan Munzur Vadisi Milli Parkı Uzun Devreli İnkişaf Planı'na göre; "milli parklar her nevi ilmi araştırmalara müsait olmaları yönünden taşıdıkları değer yanında, sosyal, kültürel ve turistik hareketlere imkan vermeleri bakımından da önem taşımaktadır. Parkın kurulmasına bunlar esas teşkil etmektedir." Keza aynı planda Munzur vadisi ile çevresinde yaşayan yaban hayvanlarının; ayı, kurt, vaşak, tilki, sansar (ağaç ve kaya sansarı), su samuru, porsuk, sin-

cap (alacalı, kırmızı, siyah ve beyaz renkli), tavşan, yaban domuzu, yaban keçisi, çengelboynuzlu dağ keçisi, bezuvar keçisi (bu iki hayvan türü, Avrupa Kitası'nda da koruma altına alınan istisnai türlerdir), kartal, akbaba, doğan, şahin, atmaca, kerkenez, delice, çaylak, puhu, baykuş, ur kekligi, keklük, çilkeklik, toy, mezgeldek, turna, kaz, bildircin, çulluk, tahtalı ve kaya güvercinleri, balıkçılar (beyaz, gri ve alaca), leylek (nadiren siyah leyleğe de rastlanır) olduğu

belirtilerek, "memeli hayvanlarla kuşlar bakımından çeşitlilik gösteren bu yöre, av ekonomisi bakımından önemle üzerinde durulması gereken bir saha niteliğini taşımaktadır" denilmektedir. Yeri gelmişken Çengel Boynuzlu ve Bezuar Dağ Keçileri'nin, Avrupa'da da korunan istisnai türler olduğunu, Ur Kekiği'nin

ise dünyanın başka bir coğrafyasında hemen hemen bulunmadığını anımsamalıyız.

• Aynı planda; “Tunceli İli Ovacık İlçesi arasında bulunan Munzur Vadisi Milli Parkı'nın kuruluşu ile bölgeye sosyal ve ekonomik faydalar sağlayacağı nazarı itiba-

ra alınırsa tabiatın korunması ve değerlendirilmesinin, ilerisi için birçok imkanlar sağlayacağı şüphesizdir” tespiti yapıp özellikle vadiyle dağlarda yaşayan çengelboynuzlu ile bezuvar keçisi ve urkeklığı, kırmızı benekli alabalığın önemine değinildikten sonra, “milli parka bazı değerler kazandıracak enteresan göller ve kanyonlar da nazarı itibara alındığında milli park sahasını geniş tutmak zarureti kendiliğinden doğmuştur. Bu itibarla ziyaretçilere enteresan objeler göstermek gayesi hedef tutularak, Munzur Dağları da ele alınmıştır. Milli park olarak muhafaza ormanları sınırları ele alınmış ve Munzur Dağları ve Mercan Deresi nazarı itibara alınarak kuzeye doğru uzatılmış ve bu suretle sahanın bütünlüğü sağlanmış bulunmaktadır. ... Munzur gözeleri çevresini ihtiva edecek şekilde hudutlandırılmıştır. Bu bölgenin bütün hususiyeti kış mevsimine isabet eden yağış nispetinin bölge içinde en yüksek olmasıdır. Bölge esas itibarıyla güzel tabiat parçaları ile dağlık bölge-

lerde av hayvanlarına ve kıymetli alabalığa rastlanması bakımından önem taşımaktadır. Vadide büyük kanyonları görmek mümkündür. 2000 metrenin yukarısında bulunan dağlık bölgeler, dağ gölleri, yaylalar ve soğuk sular sahaya ayrı bir özellik vermektedir. Munzur Vadisi Milli Park sahasına, Tunceli İli'nin batı kısmında bulunan Ovacık ilçe merkezinden il merkezine kadar uzanan Munzur

Vadisi esas teşkil eder. Bu bölgenin 23.364 hektarlık kısmı 1968 yılında muhafaza ormanı ve av rezerv sahası olarak ayrılmıştır. Milli park olarak muhafaza ormanları sınırları ele alınmış ve Munzur Dağları ve Mercan Dereleri nazarı itibara alınarak kuzeye doğru uzatılmış, bu suretle sahanın bütünlüğü sağlanmış bulunmaktadır. Böylelikle milli park sahası, Tunceli İl Merkezi'nin 6,5 km batısından başlayarak 47 km devam eden Munzur Vadisi'ni ve buradan kuzeye doğru Munzur

Dağları'nı içine alacak şekilde ve tabii hudutlara dayandırılarak belirlenmiştir. Bu sınırlandırmada milli park sınırları içinde kalan Munzur Vadisi'ndeki fauna ve bilhassa alabalık popülasyonu ve Munzur Dağları üzerinde bulunan dağ gölleri, mintikanın vahşi tabiatı kaynak olarak kabul edilmiştir.” değerlendirme yapılmıştır.

• Aynı tespit ve değerlendirme; önemini korumaktadır. Nitekim Orman Bakanlığı Milli Parklar Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü-Milli Parklar Dairesi Başkanlığı; “Tunceli Ovacık karayolunun 36. kilometresinde DSİ Genel Müdürlüğü tarafından yapımı planlanan Konaktepe Barajı'nın kaya dolgu tipi baraj olduğu, talveğten yüksekliğinin 118,5 m. olduğu, 4,99 km²lik bir göl alanı oluşturduğu, baraj yapılacak sahanın 6831 Sayılı Orman Kanunu'nun 23.maddesine istinaden muhafaza orman rejimine alınarak ilan edildiği, etüt çalışmalarının bile sonuçta Konaktepe Barajı ve HES çalışmalarına altlık olacağı, Arazi İnceleme Tutanağı ve çekilen fotoğraflardan da anlaşılacağı üzere milli park sahası içerisinde ve muhafaza ormanlarında çeşitli yolların açılması

tabi ve ekolojik dengeyi bozacağı, bu tür çalışmaların 2873 Sayılı Milli

Parklar Kanunu'nun 4.maddesinde belirtildiği üzere Uzun Devreli Gelişme Planı içerisinde olabileceği, Munzur Vadisi Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı yapılması konusundaki çalışmanın devam ettiği, baraj ve etüt çalışmalarının 2873 Sayılı Yasa'nın 14.maddesiyle yasaklanan faaliyetlerden olduğu, bilimsel ve estetik bakımdan milli ve milletlerarası ender güzelliklere, tabi ve kültürel kaynak değerlerine sahip olan ve yüzyıllar sonucunda oluşan Munzur Vadisi Milli Parkı'nı tabii ve ekolojik dengesini bozacağından, yaban hayatını tahrip edeceğinden, Munzur Vadisi Milli Parkı'na ismini veren Munzur

Nehri'nin akışını değiştirip göl alanı oluşturacağından, endemik tür

olan Munzur alabalığının neslini yok edeceğinden, Munzur Vadisi Milli Parkı'nın flora, fauna, jeolojik yapı ve biyolojik çeşitliliğini bozacağından, Konaektepe Barajı'nın faaliyetine ilişkin 2872 Sayılı Çevre Kanunu'nun

10.maddesine dayanılarak çıkarılan ÇED Raporu'nda da olumsuz görüşümüzün olması ve yukarıda saydığımız nedenlerden dolayı Konaektepe Barajı ve önçalışmalarının yapılmasının uygun olmayacağı" kanaatiyle düzenlediği 24.09.2004 tarihli raporu, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'ne intikal ettirmiştir.

- Baraj göllerinin ortalama yüz yıllık sürede iklim değişikliğine yol açacağı, bilim insanlarınca "dile getirilme"ye başlandı.

- Dünya'da, Türkiye'de, beklenmedik fırtınalarla, yağışlarla ve kuraklıklarla karşılaşır olduk. Kısaca iklim değişmeye başladı. İklimin değişmesinin başlıca nedenlerin-

den biri atmosferi kirletmemiz, diğer ise "suyla oyun"umuzdur.

- Türkiye'nin su ve enerji kurumları; ne planlama, ne de uygulama aşamasında "öteki değerler"i koruma endişesi dahi duymadan, stratejik bir hesap yapmadan, çok meslekliliğe ve çok disiplinliğe yer vermeden, kapalı kapılar ardında planlama ve uygulama yapmaktadır. Bütün toplumla birlikte bu alanla ilgili bilim kurumlarımız ve meslek kuruluşlarımız da, yalnızca olayın sonuçlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Resmi kurumlarımız; planlama aşamasından itibaren işletme aşamasına kadar olan süreçte, bilim ve meslek kuruluşlarımızdan, onların uzman "sivil" kadrolarından yararlanmamaktadır.

- Halbuki çevre ve çevre değerlerinin korunması sorunu, günümüzün olduğu kadar, yüzyılımızın da temel sorunlarından birdir. İnsan, çevreyi kirletiyorsa, çevre değerlerini ve çevre ekonomisini yıkıma uğratiyorsa; ya doğru enerjiyi kullanmıyor ya da enerjiyi doğru kullanmıyordu.

Karşı karşıya bulunduğumuz sorun; yarın yaşanacak bir coğrafyaya veya "cehennem"e sahip olmak sorunudur. Bu sonuçlardan hangisiyle karşılaşacağımız, bugün ne yaptığımıza ve nasıl yapacağımıza bağlıdır.

- Tunceli coğrafyasının engebeli olması ve Türkiye'nin batısına göre daha yağışlı ve serin bir iklime sahip bulunması; bölgede yüksek dağ bitkilerinin yetişmesiyle birlikte, dere yataklarıyla vadilerinde "Akdenizli" bitkilerin de yetişmesine imkan tanımaktadır. Bu özellik bölgenin; florasını hem farklılaştırmakta, hem de zenginleştirmektedir. Belirtmeliyiz ki bu coğrafyada endemik tıbbi bitkiler, kokulu bit-

kiler, boya bitkileri ve erken çiçek açan diğer endemik bitki türleri, 60 değişik çeşit mantar, dişi sarımsak ile zengin balık türlerinin yanında, istisnai kabul edilip korunan kırmızı benekli alabalık, çengel boynuzlu dağ keçisi, ur keklığı ve bezuar keçisi bulunmaktadır. Bu nedenle Munzur'a, Akdenizli Munzur demek, yanlış olmaz.

İlin yıllık su potansiyelinin hemen hemen yarısına yakın kısmının baraj göllerinde tutulması; Tunceli'deki atmosferik dengenin bozulmasına ve iklimin değişmesine yol açar. Değişen iklim; binlerce yıllık fizyobiyojik süreç sonucunda oluşan doğal dengeyi ve ortamı bozar. Bu denge ve ortam içinde türemiş/üremiş canlıları ve bitki örtüsünü yok eder. Ayrıca su rejiminin değişmesine, su kalitesinin bozulmasına, su kaynaklarının ve krater göllerinin kurumasına, giderek akışa geçen suyun yok olmasına yol açar. Bu durum, Tunceli'nin çevre ekonomisinin de çökmesine neden olur.

Küresel ölçekte yüzyılın temel sorunu, "çevrenin korunması sorunu"dur. Çünkü bu sorun, insanın ve insanlığın gelecekte yaşanabilir bir coğrafyaya sahip olup olmayacağı sorundur. Çevrenin korunması; bütün "çevre değerleri"nin korunmasını gerektirir. "Kalkınma amaçlı yatırım"ların, bu arada "enerji üretim amaçlı yatırımların", "yıkım aracı" haline geldikleri görülmüştür, görülmektedir.

• Öte yandan, Tunceli'de yaşamın ekonomik altyapısı; "su" ve "dağ"dır.

Tunceli'de yaşayan insanların temel ekonomik faaliyetleri; dağ ve suyun sunduğu doğal imkanlara dayalıdır. Bunların başında hayvancılık ve arıcılık gelir. İlin coğrafi

konumu ile topografik yapısı bakımından yörede, imalat ve ağır sanayi tesislerinin kurulması neredeyse imkansız olduğu gibi, rantabl da değildir. Buna karşılık yörenin olağan üstü düzeyde hayvancılık, arıcılık ile dağ-su-orman turizmi potansiyeli mevcuttur. Öyle ki bu zengin doğal çeşitlilik; hayvancılık, arıcılık, avcılık, balıkçılık, bitki toplayıcılığı ve benzeri geçim olanakları sunarak, yöre insanının yaşamını sürdürmesini mümkün kılmaktadır. Nitekim Sanayi ve Ticaret Bakanlığı-Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü tarafından 2000 yılında yayınlanan "Tunceli'nin Sanayi Potansiyeli ve Yatırım Alanları Araştırması" verilerine göre; Tunceli'deki toplam arazi 749.770 hektar olup, bunun yalnızca 114.071 hektarı, tarıma elverişlidir. Geri kalan 635.699 hektarlık arazi; çayır, mera, orman ve fundalıktır. Tunceli'de hayvancılık, tarım

sektöründen önce gelmektedir. Tarıma uygun alanların yeterli olmasına karşılık, hayvancılığa elverişli çayır ve meraların yeterince bulunması, bu yapının oluşmasını sağlamıştır. Tunceli'nin 41.450 ton olan yıllık süt üretimi, 10.760.915 ton olan Türkiye'nin yıllık süt üretiminin %4'ünü teşkil eder. İlin hayvancılık potansiyelinin tam olarak

değerlendirilmesi durumunda bu oranın, 2-2,5 katına çıkması mümkün görülmektedir. Keza Tunceli de elde edilen bal, yılda 467 ton olup, bu miktar, Türkiye de elde edilenin %7.4'ü dür. İldeki arıcılık potansiyelinin tam olarak değerlendirilmesi halinde bu miktarın en az bir kat artabileceği hesaplanmaktadır. Tunceli'deki orman varlığı; ilin %27.5'ini kapsar ve 207.655 hektar alana yayılır. Tunceli; kara turizminin hemen her türüne imkan sağlayan ve topografik bakımdan sarp dağlardan, derin akarsu vadilerinden oluşan

bir yapıya sahiptir. Arazinin %70'i dağlar, %25'i platolardan, %5'i ise ova ve düzlüklerden oluşur. Munzur ve Pülümür Çayları'nın geçtiği vadiler; turizm bakımından cazibe merkezleridir. Munzur dağlarının yılın 6 ayında karla örtülü olması, yüksekliği ve arazi yapısı, onun; yüksek dağ turizmi potansiyeli taşıdığını göstermektedir. Ayrıca, yüksek dağlardan doğarak, Keban Gölüne dökülen ve uygun debilere sahip olan Munzur ve Pülümür ile Peri Çayı, rafting sporu için son derece elverişli akarsulardır. Nihayet, vadilerdeki ve dağlardaki çeşitli av hayvanları, av turizmini teş-

vik eden başlı başına bir unsurdur.

- Görülmektedir ki Tunceli'yi kalcındırarak, orada yaşayan ve yaşayacak insanların gelir kaynaklarını, yaşam olanaklarını yükseltmek, bu

arada ulusal ekonomiye artı değer katmak isteniyorsa; Tunceli'nin doğasını olduğu gibi korumak ve onun dağlarından, mağaralarından, göllerinden, kaplıcalarından, içmelerinden, akarsularından, vadilerinden, yaylalarından, av hayvanlarından, içsu canlılarından, bitki örtüsünden ve mesire yerlerinden yararlanmak, bu yararlanmayı arttıracak nitelikte yatırımlar yapmak gerekiyor.

- Projeler planlanırken ve uygulama kararları verilirken, Tunceli'de arkeolojik bakımdan yüzey araştırması ile arkeolojik nitelendirme ve derecelendirme yapılmamıştır.

Tunceli Bölgesi'nde arkeolojik araştırma yapılmamış olmasına rağmen, Keban Baraj Gölü Havzası'nda yapılmış olan araştırmalar sırasında Pulursak Yolu (Pülümür Yolu) Kazısı'nı yapan Sayın Kılıç Kökten'in çevrede sürdürdüğü yüzey araştırmalarında; paleolitik döneme ait çok sayıda kaya sığınaklarına, işlik yerlerine ve düz yerleşmelere rastladığı, bölgenin, paleolitik dönem (yontmataş çağı) açısından çok zengin olduğu bilinmektedir.

Tunceli halkı coğrafyasını yıkıma uğratacak "yatırımlar"a karşıdır.

Bunun yerine bu coğrafyayı koruyacak ve bu coğrafyanın doğal zenginliklerini ekonomiye kazandıracak yatırımlar yapılmasını istemektedir.

Tunceli halkı coğrafyasını korumak için kenetlenmiş halde iradesini demokratik yollarla açığa vurmuştur. Öyleki bu amaçla 10 Ekim 2009 tarihinde 25.000 kişi bir araya gelmiştir. Bir yandan da Munzur Projesi'nin iptal edilmesi için Türk Yargısı'na ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurmuştur.

Su, bizim için "kutsal"dır.

Biz, suya "lokma" verimiz.

Coğrafyamız, bize hayat vermektedir.

Bizim hayatımızı, çocuklarımızın hayatını, torunlarımızın hayatını, sonraki kuşakların hayatını korumak sorumluluğuna sahip olduğunuz inandığımızı belirtir, en derin saygılarımızın kabulünü arz ederiz.

M
İ
M
A
R
L
A
R

O
D
A
S
I

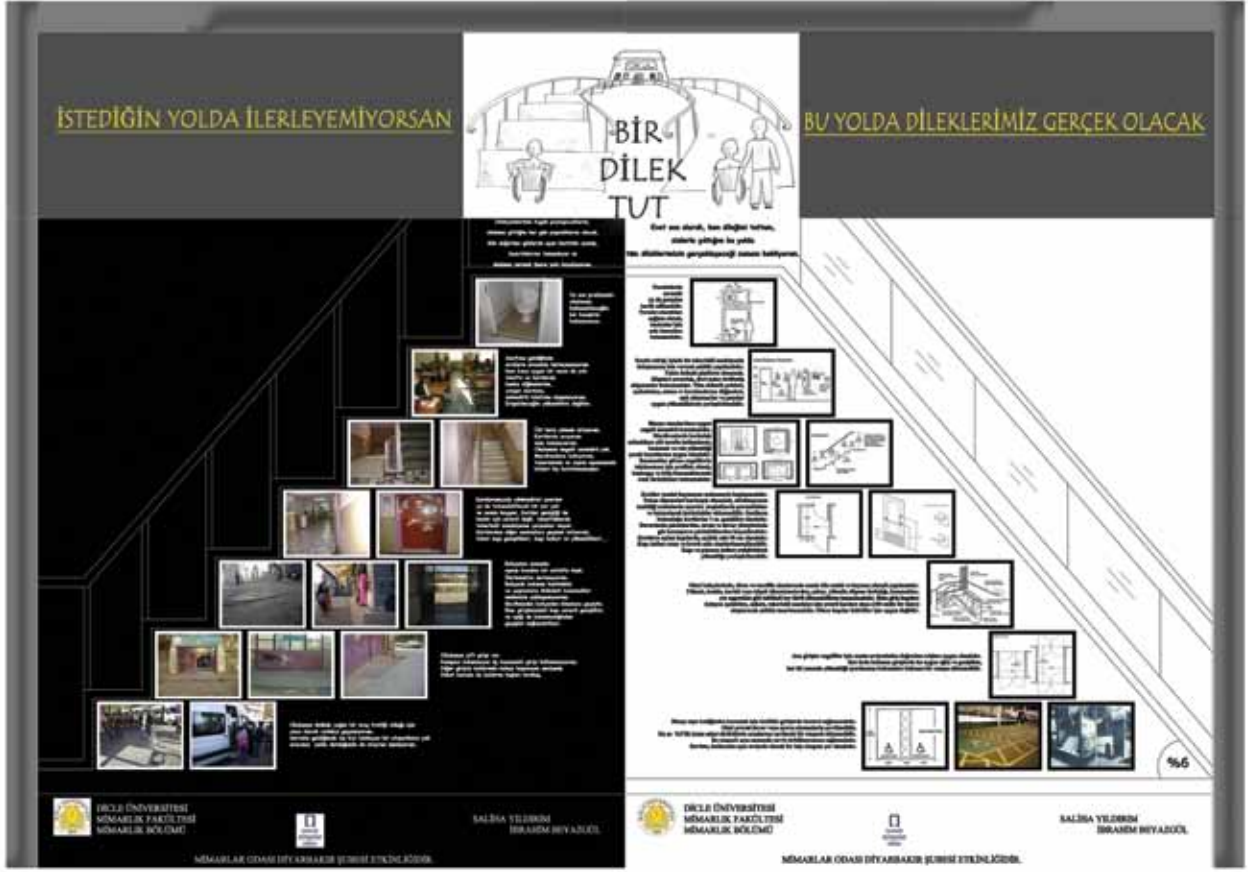
D
İ
Y
A
R
B
A
K
I
R

Ş
Ü
B
E
S
İ

4 Aralık 2010
Engelliler Günü
Çalıştayı
Öğrenci Çalışmaları

EYYÜP BOYNUKARA
CİHAN UYGURLAR

SERDAR KUZAN - AYDIN BAYRAM

NESLİHAN KÖMÜRCÜ - BÜŞRA KOÇYİĞİT

Son olarak, haklarını her alanda arayıp, engellilerinde bu toplumun bir parçası olduğunu herkesin bilmesi gerekir, Bizim eğitimimiz kadar toplumun da eğitilmesi şarttır. Engellilik sorunu üç ayaklı tabure gibidir bu sorunu çözmek için üç ayakla da aynı anda uğraşılması gerekmektedir. Tek ayağa yapılan iyileştirmeler taburenin sağlam olduğunu göstermez

MERCAN YAVUZATMACA - ESRA KOÇ

MELEK GÜNEŞ - HATİCE ERÜNALI

AYŞEGÜL AKGÜN - BETÜL ÖZCAN

MÜZEYyen DINDAR
ELİF MERVE CEZLAN

SEMRA GÜLÜŞKAN - ELİF BOZDAĞ

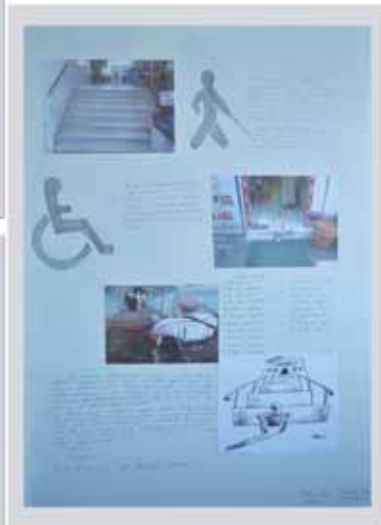

MUHİTTİN TEKİNYER
MEHMET EMİN KORKMAZER

YUSUF DUMRUL - ERTUĞRUL ÖZÇELİK

Diyarbakır İçkale Projesi

Arkeolog Nevin SOYUKAYA
Müze Müdürü

1.GİRİŞ

Anadolu'da karşımıza çıkan savunma yapılarının en güzel örneği olan Diyarbakır kalesi; daha önce var olan kalenin, Romalılar döneminde (M.S.349) genişletilmesi sonucu oluşmuştur. Yeni surlarla şehir genişletilince, ilk kale, İçkale durumuna gelmiştir. Yaklaşık 5,5 km uzunluğunda kalkan balığı görünümünde olan Diyarbakır Kalesi, İç Kale ve Dış Kale olarak iki bölüme ayrılmaktadır.

lümünden oluşmaktadır.

Diyarbakır Surlarının kuzeydoğu köşesine yerleştirilen İç Kale; Romalılar tarafından şimdiki şehir surlarının yapılması ile önem kazanmış ve her devirde özel yönetim merkezi olmuştur. Burada yer alan ve Arkeoloji literatüründe Amida Höyük olarak anılan höyük kentin ilk kurulduğu noktadır. 2004 yılında Büyükşehir Belediyesince yapılan kanalizasyon çalışmaları esnasında, höyüğün alt katmanlarına denk gelen noktalarda yapılan kanal kazılarında, M.Ö. 6.Bin e tarihlendirilen seramik parçaları açığa çıkarılmış ve Amida höyükte, bu bilgiler ışığında M.Ö 6.Bin den itibaren yerleşim olduğu düşünülmektedir.

İç Kaleyi saran ve şimdiki Artuklu Kemerinin devamı niteliğindeki

ilk surların bir bölümü daha sonra yıkılmış ve Osmanlılar Döneminde Irak seferi sırasında Diyarbakır'a gelen Kanuni Süleyman tarafından İçkale surları genişletilmiş, şimdiki 16 burçlu surlar yapılmıştır (1521-1527). Amida Höyüğün üst katmanında var olduğu bilinen Artuklu Sarayı'nı çevreleyen Artuklu Surları, günümüzde de varlığını sürdürmektedir. İç Kaleye giriş sağlayan dört kapı bulunmaktadır. Bunlar; Saray Kapısı, Küpeli Kapısı, Fetih Kapısı ve Oğrun Kapısıdır. Fetih ve Oğrun kapıları dışarıya, Saray ve Küpeli kapıları iç tarafta şehre açılmaktadır.

2. SURLAR VE İÇKALE PROJESİ

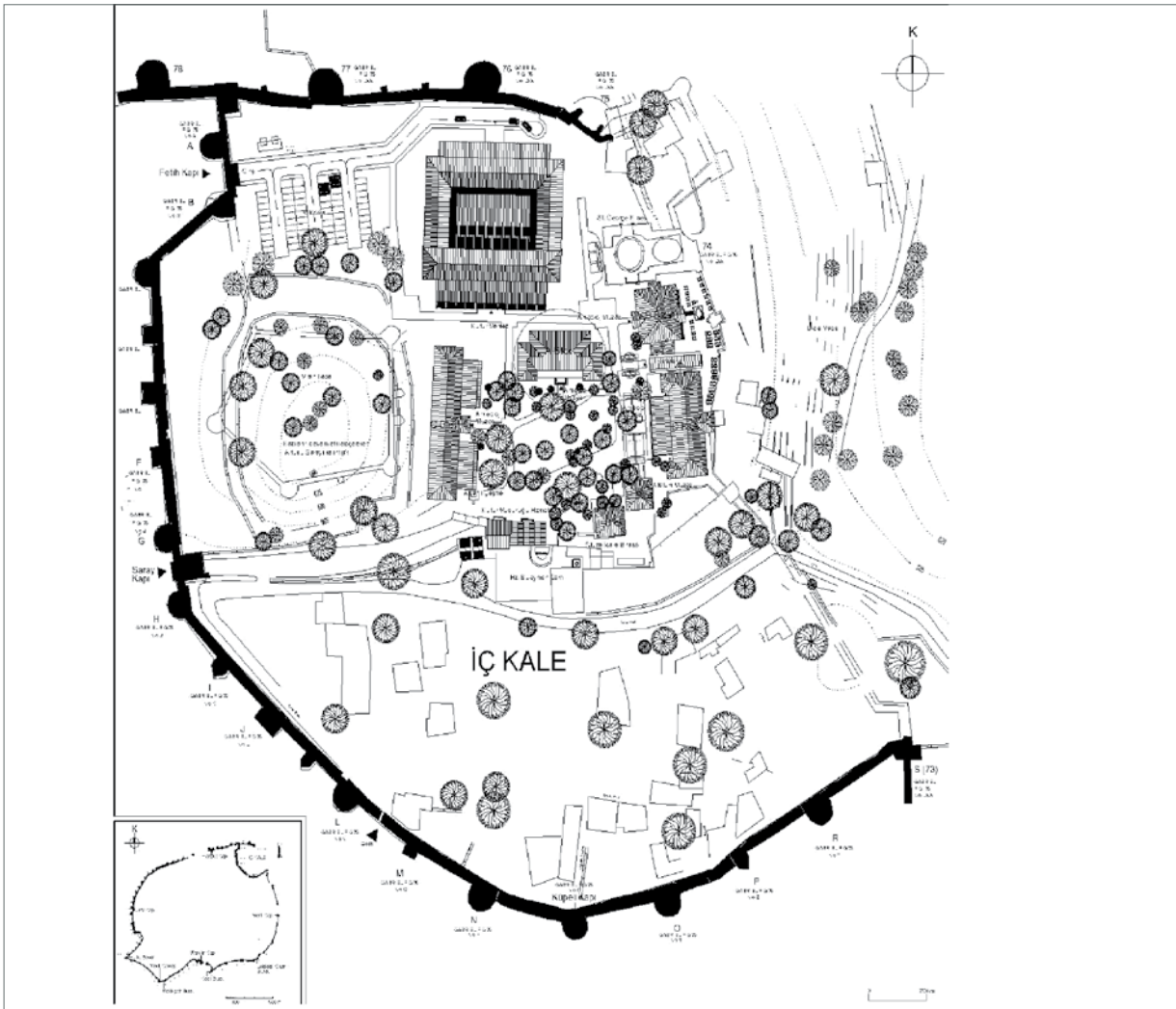
Diyarbakır'ın çekirdek noktasını oluşturan bu alanın, korunarak yaşama kazandırılması amacıyla İl Valiliği, Büyükşehir Belediyesi ve ÇEKÜL Vakfı işbirliği ile 1998 yılında "Diyarbakır Surları ve İçkale Projesi" başlığı ile bir başlatılmıştır. Projede, surların halihazır durumlarının tespiti; Surların kentle ilişkilerinin irdelenmesi; Burç ve bedenlerinin işlevlendirilmesi; Bu bağlamda rölöve-restorasyon-restitüsyon projelerinin hazırlanması; İçkale'nin rölöve-restitüsyon-restorasyon projelerinin hazırlanarak

koruma-kullanma dengesini içerecek biçimde sonuçlandırılması hedeflenmiştir.

Bu proje kapsamında;

Diyarbakır Valiliği, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi ve ÇEKÜL Vakfı'nın işbirliği ile başlatılarak projelendirilen ve bugün Kültür ve Turizm Bakanlığının sahipliğinde hayata geçirilen Diyarbakır İçkale Müze Projesi, Diyarbakır'ın tarihi ve kültürel dokusunun en önemli noktasını oluşturan bu mekanın korunup yaşatılarak geleceğe aktarılmasını hedeflemektedir.

Etrafı surlarla çevrilerek kentten ayrılmış olan İçkale, kuruluşundan bugüne yönetim birimlerinin konuşlandığı bir mekan olmuştur. Diyarbakır'ın M.Ö. 6 Binden bu yana tarihsel geçmişini ortaya koyan Amida (Virankale) Höyüğü, Artuklu Sarayı, Artuklu Kervansarayı, 3. yy dan kalma kentin en eski kilisesi, 11. yüzyıldan kalma camisi, 19. ve 20. yüzyıldan kalma yapıları ile kentin tarihi dokusunun korunmuş olduğu en önemli alanlarından biridir.

Kültür Turizm alanı olarak kullanılması planlanan İçkale projesinin 1. etabının (Artuklu Kemeru içinde kalan alan) uygulama çalışmaları, Kültür ve Turizm Bakanlığımız tarafından başlatılmış bulunmaktadır. Bu alan da yer alan Kilise Sanat Galerisi, Artuklu Kervansarayı (son dönemlerde Cezaevi olarak kullanılıyordu) ve yedi tarihi yapı ve bunların bulunduğu alan; Diyarbakır Müze Alanı olarak kullanılacaktır. Projenin 2. etabını oluşturan alanda ise (kemerin dışında kalan güney bölüm, bugün niteliksiz yapıları ile plansız ve kötü bir durumdadır); öncelikle arkeolojik kazılar yapılarak bu alanda antik kaynaklarda var olduğu belirtilen anfiteatro ve Roma Hamamı ile olası diğer antik yapıları açığa çıkararak bu alanın arkeolojik park olarak turizm açması planlanmıştır.

Projenin 2. etap çalışmaları; ancak bu alanda bulunan 161 adet niteliksiz yapının kaldırılması sırasında başlatılabilecektir. Bunun için Büyükşehir Belediyesi ve TOKİ'nin ortak yürüttükleri çalışma ile bu alanda bulunan yapıların kamulaştırma ve yıkım çalışmaları başlatılmıştır.

İki bölüme ayrılmış olmakla birlikte etrafının surlarla çevrildiği bu alan; kilise ve camisi, höyüğü, geleneksel sivil ve resmi mimari örnekleri ile bir bütün olarak değerlendirilmektedir.

2.1. Bugüne Kadar Yapılan Çalışmalar:

- İçkale'de yer alan tüm yapıların rölöve, restorasyon, restitüsyon, kullanım, makina ve elektrik projeleri tamamlanarak, koruma kurulumunda onaylandı.
- Alandaki niteliksiz yapılar ve eklentiler kaldırıldı.
- Orijinal yapılardaki eklentiler, boya ve sıvalar temizlenerek özgün durumları açığa çıkarıldı.
- Cezaevi dışındaki diğer yapıların üst örtüleri yenilendi.
- Bir dönem Kültür Turizm Müdürlüğü olarak kullanılan bina ve Saint George Kilisesinin restorasyonu yapıldı.
- İçkale'nin kuzeydoğu köşesindeki sur duvarı restore edildi ve bu alanda 2006 yılında arkeolojik kazı çalışmaları başlatıldı.

2.2. Devam Eden Çalışmalar:

- Adliye A (Müze Tematik Sergi Binası), Eski Savcılık (Diyarbakır Bilgi – Belge Merkezi), Eski Kolordu (Müze Eğitim Birimi ve Müze Kafe-Restoran) binalarında restorasyon çalışmaları devam etmektedir.
- Karacadağ Kalkınma Ajansından sağlanan Hibe ile Adliye B (Müze Kazı Eserleri Sergi Binası) yapısının restorasyonu süreci başlatılmıştır.

• İçkale'de müzede sergilenecek eserlerin konservasyon ve restorasyonunun yapılarak sergilemeye hazır hale getirmek üzere, Müze Müdürlüğü bünyesinde 2008 yılında bir konservasyon laboratuvarı kuruldu ve İçkale'de sergilenecek eserler öncelikli olmak üzere müzede tüm eserlerin konservasyon ve restorasyon çalışmaları sürdürülmektedir.

2.3. 2011 Yılı İçerisinde Yapılacak Çalışmalar:

• Eski Cezaevi (Müze Depo ve Laboratuar), Eski Jandarma (Müze Teşhir), Atatürk Müzesi (Bilgi Belge Merkezi) yapılarının restorasyon çalışmaları başlatılacaktır.

• İçkale'yi çevreleyen surların röhlve, restitüsyon ve restorasyon projeleri yapılarak restorasyon çalışmaları başlatılacaktır.

• Teşhir- tanzim projeleri yapılacaktır.

• İçkale'de yürütölmekte olan arkeolojik kazı çalışmaları tamamlanacaktır.

• İçkale de yürütölen arkeolojik kazılardan elde edilen çok sayıda taşınır kültür varlığının 2010 yılında başlatılan konservasyon ve restorasyon çalışmaları 2011 yılında tamamlanacaktır.

3. DİYARBAKIR İÇKALE MÜZE PROJESİ

Diyarbakır'da ilk müze, 1934 yılında Ulu Caminin külliyesine ait Zinciriye (Sencariye) Medresesinde açılmış, 1985 yılında ise bugünkü modern binasına taşınmıştır. Diyarbakır Müzesinin koleksiyonunu Neolitik dönemden başlamak üzere, Eski Tunç Dönemi Assur, Hurri-Mitanni, Urartu, Hellenistik, Roma, Bizans, Selçuklu, Artuklu, Akkoyunlu, Karakoyunlu ve Osmanlı dönemlerine ait eserler oluşturmaktadır. Ayrıca; Amid sikkeleri ile yöresel Etnografik eserlerden oluşan zengin bir koleksiyona da sahiptir.

Yine Çayönü, kazılardan elde edilen Hallançemi kazılarının yanı sıra 2000 yılından beri Ilısu Baraj

ı kurtarma kazıları kapsamında müzemiz başkanlığında onüç ayrı yerleşim yerinde yürütülen kazı çalışmaları ile insanlık tarihine ait çok önemli bilgiler içeren bulgular elde edilmekte ve bu da müzemizi ayrıcalıklı bir konuma oturtmaktadır. Müze koleksiyonumuza toplam: 27.900 adet envanterlik eser kayıtlıdır.

Diyarbakır Müzesi, mevcut fiziki yetersizlikler nedeniyle çağdaş müzecilik anlayışı çerçevesinde hizmet verememektedir. Eski bir bataklık üzerine kurulduğu için sık sık su baskınına uğramaktadır. Ayrıca çevresini saran yapılar la adeta gizlenmiş bir duruma gelmiştir. Müzemiz, İçkale'de geliştirilen yeni

Müze Projesi çerçevesinde eserlerin konserve edilerek teşhire hazırlanması için, Bakanlığımız oluruyla 16.07.2007 tarihinde müzemiz teşhire kapatılmıştır.

İçkale Müze Projesi geliştirilirken, kentimize yaraşır şekilde, uluslar arası standartlarda, çağdaş müzecilik anlayışı ile hizmet verecek şekilde düzenlenmesi hedeflenmiştir ve bu çerçevede Yıldız Teknik Üniversitesi Tasarım ve Sahne Sanatları Fakültesi Müzecilik Yüksek Lisans Programı Öğretim Elemanlarından bilimsel ve teknik destek alınarak Diyarbakır Müzesinin yeniden yapılandırılmasına dönük İçkale Müze Projesi hazırlanmıştır. Bu bağlamda ; " Bir

dünya müzesi olmak“ Diyarbakır Arkeoloji Müzesinin Vizyonu olarak belirlenmiştir.

Yine Diyarbakır İçkale Müze Projesiyle,

- Dünya mirası niteliğindeki / insanlık mirası koleksiyonunun gelecek nesillere aktarılmasını sağlamak,
- Türkiye ve dünya tarihi araştırmalarının gelişimine katkıda bulunmak,
- Bireyler ve kültürlerarası iletişim katkıda bulunmak,
- Kültür varlıklarını koruma bilincinin oluşmasına ve yerleşmesine katkıda bulunmayı misyon edinmiştir.

İçkale Müze Projesi iki aşamada

uygulanacaktır.

3.1. Birinci Aşama Uygulama Çalışmaları;

Artuklu surlarının çevrelediği bu alan Müze Kompleks alanı olarak planlanıp, projelendirilmiştir.

3.2. İkinci Aşama Çalışmaları

ise; öncelikle arkeolojik kazılar yapılarak bu alanda antik kaynaklarda var olduğu belirtilen anfityatro ile yeri tespitli olan Roma Hamamı ve olası diğer antik yapıları açığa çıkarıp bu alanın arkeolojik park olarak turizme açılması planlanmıştır. Projenin 2. etap çalışmaları ise ancak bu alanda bulunan 161 adet kaçak yapının kaldırılması

sonrasında başlatılabilecektir.

Proje kapsamında; alanda bulunan Hz. Süleyman Cami ve İnci – Arap Türbesi de restorasyon ve çevre düzenlemeleri yapılarak, inanç ve kültür turizmi kapsamında değerlendirilecektir.

Tüm yapıların aydınlatma, iklimlendirme, güvenlik, elektrik tesisatı, yangın, su baskını, depolama ve sergileme sistemleri ile kullanılacak malzemeler Bilimsel Destek Komisyonu tarafından belirlenip rapor edilmekte ve buna bağlı olarak da projelendirilmektedir.

Proje tamamlandığında; Diyarbakır Arkeoloji Müzesi, Diyarbakır ve bölge turizminin gelişmesinde tetikleyici rol üstleneceği gibi, bu-

lunduğu bölge için araştırma-ge-
liştirme yapılabilecek olanaklara
da kavuşabilecektir. Böylece
bölgenin arkeolojik ve etnogra-
fik kültür mirasının korunması ve
değerlendirilmesinde, Diyarbakır
Arkeoloji Müzesi bir araştırma ve
uygulama merkezi olarak işlevini
sürdüreceđi gibi, aynı zaman-
da da sosyal donatılarıyla da bir
sosyal buluşma mekanı olarak
önemli bir rol üstlenecektir.

DİYARBAKIR YEREL GÜNDEM 21 KENT KONSEYİ TARİH-KÜLTÜR-KENTLEŞME ÇALIŞMA GRUBU

Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Bölge Müdürlüğüne

DİYARBAKIR

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesinin Suriçi Kentsel Sit alanını kapsayan Sur İlçesinde Koruma Amaçlı Revize Plan Kararı sonucu Büyükşehir Belediyesinin talebi ile Diyarbakır Koruma Kurulunun Mayıs 2008 tarihli kararı ile yürürlükteki Koruma Amaçlı İmar Planının uygulaması askıya alınarak, plan yapım süreci içerisinde kentsel sit alanındaki bütün uygulamaların Koruma Kurulu Kararı ile gerçekleştirilebileceği doğrultusunda karar alınmıştır.

Ancak Koruma Amaçlı Revize İmar Planı yapım süreci devam ederken, Diyarbakır Valiliği, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesinin ve TOKİ nin ortak projesi olan Alipaşa – Lalebey Kentsel Dönüşüm Projesi kapsamında kamulaştırma yapılarak, yıkım çalışmalarının başlatıl-

dığı tespit edilmiştir.

2863 sayılı yasa gereği, Kentsel Sit Alanı olarak tescillenmiş olan Sur İçi Bölgesinde 10 hektarlık büyük bir alanı içine alan bölgede, Koruma Kurulunun onayı alınmadan, kentsel sit alanının tarihi, mimari ve sosyal dokusunu tahrip edecek bu tür uygulamaların başlatılmış olmasının hem yapım süreci devam eden Koruma Amaçlı Revize Planının yapım sürecini ipotek altına alacağı hem de geri dönüşü mümkün olmayan sonuçlar doğuracağı düşünülmektedir.

Bunun yanı sıra yine Büyükşehir Belediyesi ve TOKİ işbirliği ile İçkale'de Cevatpaşa Mahallesinde (Hz. Süleyman Cami çevresinde) niteliksiz, geleneksel olmayan ve içkale surlarına ve mevcuttaki içkalenin tarihi dokusuna aykırı olan yapılarında yıkımının başlatılmış

olduğu görülmüştür. Ancak bu alanın askıya alınan Koruma Amaçlı Revize İmar Planında yeşil alan olarak belirlenmiş olduğu, yine İçkale Müze Projesi kapsamında söz konusu alanın ilgili yasalara uygun olarak toprak altındaki var olduğu tespitli arkeolojik kalıntıların açığa çıkarılması planlandığından, son derece doğru bir çalışma olduğu düşünülmektedir.

Bu nedenlerle, Alipaşa ve Lalebey Mahallelerindeki yaklaşık 10 hektarlık alanın geleneksel dokusunu bozacağı ve yapılmakta olan planı sekteye uğratacağını düşündüğümüz, ayrıca da yasalar gereğince alınması gereken kurul kararları olmadan yapılmakta olan uygulamaların durdurulması hususunda kurulunuzca konunun görüşülerek karara bağlanmasını arz ederiz. 10.12.2010

Yrd. Doç. Dr. Kamuran SAMİ
Mimar

Nevin SOYUKAYA
Arkeolog

Vedat ESMER
İnşaat Mühendisi

Yrd. Doç. Dr. Neslihan DALKILIÇ
Mimar

Necati PİRİNÇCİOĞLU
Mimar

Dr. Uğur IŞIK
Doktor

Yrd. Doç. Dr. Meral HALİFEOĞLU
Mimar

Tansel ÖNAL
Mimar

KÜLTÜREL MİRAS

Hazırlayan
Saliha AÇIŞ / Meryem Ana Kilisesi Diyakosu

MERYEM ANA KİLİSESİ

Fotoğraf Merthan ANIK

Meryem Ana Kilisesi

Ortodoks Süryani cemaatine ait olan Kilise; Diyarbakır, Suriçi İlçesi, Lale Bey Mahallesi Ana Sokakta yer almaktadır. Yapım tarihi kesin olarak bilinmeyen kilisenin, 3. yy dan kaldığı tahmin edilmektedir. Birçok kez yıkılan ve tahrip edilen Meryem Ana Kilisesi mevcut yerinde tekrar inşa edilerek bugünkü konumuna gelmiştir. Değişik dönemlerde patrik merkezi olarak kullanılmıştır. IV. Diyonosiyos tarafından M.S. 1034'te Malatya'daki patrikhane 1056 yılına kadar Diyarbakır Meryem Ana Kilisesine taşınmıştır. 1056 yılına kadar patrik merkezi olarak kullanılırken, 2. kez 1862'de Patrik II. Yakup döneminde patrik merkezi unvanını kazanmıştır. Meryem Ana kilisesi M.S. 325' ten 1933'e kadar metropolit düzeyinde idare edilmiştir.

Kilise; merkezi bir avlu etrafında, Mor Yakup kutusal alanı, derslik, kütüphane ve lojmanlardan oluşmaktadır. Taşyıcı ve duvarlarda düzgün kesme taş

malzeme, üst örtüde ise tuğla malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Önünde sütunlara oturan üç gözlü bir nartex, gerisinde kare açıklıklı ahşap kanatlı bir kapıyla naos (harim) kısmına girilmektedir. Naos kısmı, tek kubbeli, merkezi planlı olup sekiz ayak üzerine yükselen tuğladan bir kubbeyle örtülmüştür. Kubbe ortasında 18.yy mimari özelliğini yansıtan yıldız şeklinde aynalara kubbe hareketlilik kazandırmıştır. Kilisenin doğusunda yer alan apsis kısmı (daha çok güneyli bir özellik olan) ortada büyük yanlarda ise daha küçük ebatlardan oluşan üçlü apsis uygulaması dikkat çekicidir. Ana apsis doğu cephede çıkıntı yapmaktadır. Apsis içerisinde 18. yy tarihlendirilen kakma ve künde kari tekniğinde yapılmış ahşap apsis ve kapı kanatları oldukça ilgi çekicidir. Apsis kısmının önünde Güneş Tapınağına ait olduğu düşünülen mermer plakaların arasında ferforjelerle bölünmüş koro

Fotoğraf Merthan ANIK

bölümü oluşturmaktadır. Ayrıca kilisede iç kısmında ve nartex te güneş tapınağına ait sütunlar kullanılmıştır. Kilisenin güney-doğu köşesinde Baldekan tarzında düzenlenmiş bir Çan kulesi yer almaktadır.

Kilisenin kuzeydoğu köşesinde Mor Yakup şapeline giriş bulunmaktadır. Şapel kuzey-güney doğrultusunda üzeri beşik tonozla örtülü üçlü apsis ve tek neften oluşmaktadır. Şapelin kuzeydoğusunda vaftiz odası

Fotoğraf Merthan ANIK

Fotoğraf Merthan ANIK

ve Süryani azizlerine ait mezarlar bulunmaktadır. Meryem Ana Kilisesi'nde ve Mor Yakup şapelinde süsleme unsuru olarak bölge özelliği olan caz bezeme kullanılmış ayrıca İncil'den ve Hz. İsa'nın hayatını

konu alan sahneleri betimleyen tablolarla iç mekânda hareketlilik sağlanmıştır. Bu tablolar dan bazıları; "Tahta Oturan Meryem Ana (Platytera), Vaftizci Yahya'ya Ağıt, Havari Petrus veya Peygamber Elias Hayatından

Fotoğraf Merthan ANIK

Fotoğraf Merthan ANIK

Fotoğraf Merthan ANIK

Sahneler, Peygamber İbrahim oğlu İsak'ı Kurban Etmek Üzer, İki şehit Aziz, Mor Barshamo vaaz ederken ve Çocuk İsa iki eliyle dünyayı tutuyor" tablolarıdır.

Meryem Ana Süryani Kadim Kilisesi gerek mimari özellikleri gerekse üstlendiği tarihi misyonu ile Diyarbakır'da inşa edilmiş en önemli yapılardan biridir.

Fotoğraf Merthan ANIK

Süryaniler

Süryanilerin ana yurdu iki nehir arasında (Dicle-Fırat) kalan yer anlamına gelen "Beht-Nahrin" dir. Yunanlılar Beht-Nahrin'i Mezopotamya olarak adlandırmış, halen de dünya tarihinde Mezopotamya olarak tanınmaktadır. Bilindiği üzere, Mezopotamya, aşağı ve yukarı olmak üzere ikiye ayrılır. Aşağı Mezopotamya Süryanilerin batı bölümü, İsrail, Filistin ve Sina Dağlarının uzantısında yer almaktadır.

Fotoğraf Merthan ANIK

Yukarı Mezopotamya ise Dicle ve Fırat Nehirleri'nin geçtiği ve kesiştiği yerdir. Süryanilerin bu geniş alan üzerinde 5000 yıllık uzun bir geçmişleri vardır. Bu uzun süreç de M.Ö ve M.S olmak üzere ikiye ayrılır. Her iki süreçte de birçok konuda ilklere imzalarını atmış tari-

he damgalarını vurmaya başarmışlardır.

Sami ırkından olan Süryaniler tarihte bir çok isim değiştirmişlerdir. Süryaniler; tarihte Subariler, Sümerler, Akadlar, Babiller, Asurlar, Keldaniler, Amuriler, Kenaniler, Fenikliler, Tedmurlular ve Abgalar gibi

Fotoğraf Merthan ANIK

Fotoğraf Merthan ANIK

isimler altında büyük devletler, kraliyetler ve imparatorluklar kurmuşlardır. Hıristiyanlığa toplu halde geçiş yaptıktan sonra, Süryani ismi altında birleşmiş yaklaşık 2000 yıldan beri de bu isimle yaşamaktadırlar. Mezopotamya'nın medeniyetin beşiği oldu-

ğu dünya tarihinde övgüyle anlatılmaktadır; çünkü Mezopotamya'nın dünyanın ilk medeniyetinin olduğu kabul edilmekte ve Süryanilerin de hiç şüphesiz ki bu medeniyetin öncüleri oldukları bilinmektedir.

Fotoğraf Merthan ANIK

MİMO GENÇ

Aydın BAYRAM

Dicle Üniv. Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü 2. Sınıf Öğrencisi

Türkiye de engelli oranı yaklaşık olarak % 12.5 bu da 9 milyon insana tekabül ediyor.

Denilebilir ki bu kadar insan nerede, biz niye görmüyoruz onları?

Evdeler, köydeler, nerde kıyı köşe varsa oradalar. Üniversitelerde, işyerlerinde değil maalesef. Engelli engellenmiş demek ki yani biz engellemişiz onları.

Yeri gelmiş bakışlarımızla, yeri gelmiş sözlerimizle, düşüncelerimizle, davranışlarımızla, uygulamalarımızla engellemişiz onlar. Onlara farklı insan muamelesi yapmışız bu hayattan soğutmuşuz her halimizle.

Eskiden Avrupa'ya ilk kez gidenler sokakta çok sayıda engelli görüp hayrete düşüyormuş "Türkiye de bu kadar engelli yok, Avrupalılar bizim kadar sağlıklı değil mi?" diye düşünüyorlarmış.

Oysa gerçek çok farklı, onlarda engelliler için gereken altyapı eksiksiz olarak sunulmuş vatandaşlarına. O yüzden hiçbiri evde oturmayıp rahatlıkla sokağa çıkabiliyor. Bizde ise engellileri dışarıda birçok engel bekliyor. Onların dışarıdaki hayatını kolaylaştıracak pek az şey yapıyor. O nedenle sokağa çıkamıyorlar ve biz bile kendi engellilerimizi göremiyoruz, yok sanıyoruz.

Ne büyük çelişki değil mi? Çok hoşgörülüyüz diye nutuklar atarken en acımasız bakışları yine biz yaparız hiç düşünmeden karşıdaki insanın duygularını, umutlarını, hayal kırıklıklarını; bu dünya da yalnızca biz yaşıyormuşuz gibi tepeden bakıyoruz bedensel engelli kardeşlerimize, ağabeylerimize...

Evet aslında onlar engelli, niye mi?

Çünkü önlerine konuşlanmış en büyük engel bizleriz. Bugün Avrupa çok daha ileri şeyleri konuşurken biz hala varlıklarını kabul etmiyoruz.

Hayır arkadaşlar!

Onlar diye bir şey yok, biz diye bir şey var ancak; birbirine sıkıca

kenetlenmiş, en gerçek duygularla birbirini seven ve saygı duyan bir toplum.

Bu saygı sevgi çerçevesinde yapılacaklar sayesinde bedensel engelli yurttaşlarımızı da toplumla barıştırebiliriz.

Kaldırımlara yapılacak rampalar, yüksek yapılarda engelli asansörü kullanma, trafikte görsel ikazların yanında sesli ikazları yerleştirmek, halka açık olan lokantalar, oteller, tiyatrolar, doktor muayenehaneleri, eczaneler, perakende satış mağazaları, müzeler, kütüphaneler, parklar, spor salonları, stadyumlar, okullar, kurslar, eğitim ve öğretim kurumları, günlük bakım ve tedavi birimleri gibi yerlerle uygun düzenlemeler yapılarak engelli vatandaşlarımızı topluma karıştırmayı sağlayabiliriz.

Engelliler için yapılacak düzenlemeler aslında kendimiz için yaptığımız hazırlıklardır. Çünkü unutmamız gereken bir gerçek var ki o da :Herkesin her an engelli olabilme ihtimali!.O zaman bunu siz seçmiş olmayacaksınız ama yaşayan siz olacaksınız.

Mimarlar Odası Diyarbakır Şubesi Öğrenci Üyeliği

Öğrenci Üyelik Şartları

- Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı olma
- Üniversitelerin mimarlık bölümlerinde lisans öğrencisi olma şartları aranır.

Öğrenci Üyelik İçin Gerekli Belgeler

- 4 adet vesikalık fotoğraf
- Nüfus Cüzdanı aslı ve fotokopisi
- Oda'ya üye olma isteğini belirten, oda tarafından hazırlanmış ve öğrencisi olduğu üniversitenin mimarlık bölümünce onaylanan başvuru formu.
- Üniversitelerin mimarlık bölümlerinde lisans öğrencisi olduğuna dair öğrenci belgesi.